

EHKÄISEVÄ PÄIHDETYÖ URJALAN KUNNASSA

Miten se otetaan huomioon kunnan eri palveluissa ja toteutetaan
käytännössä

Ammattikorkeakoulututkinnon opinnäytetyö
Sosionomin koulutus, Hämeenlinnan korkeakoulukeskus

Syksy 2020

Emma Laaksonen

Tekijä Emma Laaksonen

Vuosi 2020

Työn nimi Ehkäisevä päihdetyö Urjalan kunnassa, *Miten se otetaan huomioon kunnan eri palveluissa ja toteutetaan käytännössä*

Ohjaajat Raija Koskinen

TIIVISTELMÄ

Opinnäytetyön tavoite oli tuottaa sen tilaajalle ajantasaista ja hyödynnettävää tietoa Urjalan kunnan ehkäisevästä päihdetyöstä, jota voidaan hyödyntää palveluiden kehittämisessä sekä lakisääteisen ehkäisevän päihdetyön toimintaohjelman luomisen tukena. Opinnäytetyön tilaajana toimi Urjalan kunnan sosiaalitoimi. Yhteistyötä tehtiin myös muiden Urjalan kunnan palveluiden ja tahojen kanssa. Tarkoituksena oli selvittää miten, Urjalan kunnan palveluissa otetaan huomioon ja toteutetaan ehkäisevää päihdetyötä osana käytännön työtä.

Tietoperustassa määriteltiin ehkäisevän päihdetyön keskeisiä käsitteitä ja tarkasteltiin ehkäisevää päihdetyötä Suomessa, kunnassa sekä sen käytännön menetelmiä. Opinnäytetyö toteutettiin pääasiassa laadullisena tutkimuksena, jonka aineisto kerättiin Webropol-kyselyllä. Aineistonkeruussa hyödynnettiin myös määrällisiä monivalintakysymyksiä laadullisten tukena. Vastauksia saatiin 12 Urjalan kunnan sosiaali- ja terveydenhuollon sekä kasvatusalan työntekijältä. Saatu tutkimusaineisto analysoitiin teemoittelemalla.

Tulosten mukaan ehkäisevä päihdetyö otetaan huomioon ja sitä toteutetaan Urjalan kunnan eri palveluissa. Ehkäisevän päihdetyön käytännön keinoja ovat moniammatillinen työskentely, puheeksiotto ja varhainen puuttuminen, tiedon jakaminen sekä muut ehkäisevän päihdetyön keinot. Tutkimuksesta selvisi, että Urjalan kunnan ehkäisevässä päihdetyössä on vastanneiden näkemyksen mukaan jonkin verran kehitettävää ja moniammatillinen työskentely ehkäisevän päihdetyön edistämiseksi toteutuu suurilta osin. Tulosten perusteella voidaan arvioida, että Urjalan kunnassa on käytössä tarkoituksenmukaiset keinot ehkäisevän päihdetyön edistämiseksi ja niitä on pyrittävä

vaalimaan sekä kehittämään tulevaisuudessakin, jotta Urjalan kunnassa voidaan toteuttaa laadukasta ehkäisevää päihdetyötä.

Avainsanat ehkäisevä päihdetyö, kunta, päihteet

Sivut 44 sivua ja liitteitä 3 sivua

Author	Emma Laaksonen	Year 2020
Subject	Preventive substance abuse services in the municipality of Urjala, <i>How preventive substance abuse is taken into consideration in municipality's services and carried out in practice</i>	
Supervisors	Raija Koskinen	

ABSTRACT

The aim of this thesis was to produce valuable information about preventive substance abuse services in the municipality of Urjala. The municipality can use the information to develop its services and support the preparation of the statutory municipal action plan for substance abuse prevention. The thesis was done in collaboration with the municipal social care services of Urjala. The purpose of this bachelor's thesis was to explore how substance abuse prevention is taken into consideration in the municipal services in Urjala, and how it is implemented in practice.

The theoretical basis of the thesis consists of essential concepts related to preventive substance abuse, substance abuse prevention in Finland and in the municipality, and the methods used in substance abuse prevention. The thesis was a qualitative study, and the research data were collected via an online Webropol survey, which consisted mainly of open-ended questions, but also included quantitative questions. Twelve answers were received from staff in municipal social care and health and educational services in Urjala. The received responses were analyzed thematically.

The results indicate that substance abuse prevention is taken into consideration and implemented by various service providers in the municipality of Urjala. Multiprofessional working, broaching and early intervention, spreading knowledge and other appropriate means are used to carry out preventive substance abuse work. The results show that the state of preventive substance abuse work in the municipality of Urjala is mainly good and multiprofessional working is generally used to further substance abuse prevention in the

municipality. Based on the thesis results, appropriate methods are used in substance abuse prevention in Urjala municipality. Therefore, it is important to continue implementing and developing those methods, to ensure good quality preventive substance work also in the future in Urjala municipality.

Keywords Preventive substance abuse work, Substances, Municipality

Pages 44 pages and appendices 3 pages

Sisälllys

1	Johdanto	1
2	Ehkäisevä päihdetyö	4
2.1	Päihteet, tupakkatuotteet ja rahapelaaminen	5
2.2	Riippuvuus	6
2.3	Ehkäisevä päihdetyö osana terveyden ja hyvinvoinnin edistämistä	7
2.4	Ehkäisevän päihdetyön menetelmät	8
2.5	Ehkäisevän päihdetyön toimintaohjelma	9
3	Ehkäisevä päihdetyö kunnassa	10
4	Aiemmat tutkimukset	12
4.1	Ehkäisevä päihdetyö Länsi- ja Sisä- Suomen aluehallintoviraston toimialueen kunnissa vuonna 2020	13
4.2	Ehkäisevän päihdetyön kysely Urjalan kuntalaisille vuonna 2019	14
4.3	Ehkäisevä päihdetyö Suomessa 2025-ennakkotutkimus	15
5	Tutkimuksen toteutus	16
5.1	Tutkimuksen tavoite, tarkoitus ja tutkimuskysymys	17
5.2	Laadullinen tutkimus	17
5.3	Aineistonkeruu Webropol-kyselylomakkeella	18
5.4	Aineiston analysointi teemoittelemalla	19
5.5	Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus	20
6	Tutkimustulokset	21
6.1	Varhainen puuttuminen ja puheeksiotto	22
6.2	Moniammatillinen työskentely	24
6.3	Moniammatillinen työskentely ehkäisevän päihdetyön edistämiseksi	25
6.4	Tiedon jakaminen	26
6.5	Ehkäisevän päihdetyön muut keinot	27
6.6	Ehkäisevän päihdetyön nykytila Urjalan kunnassa	28
7	Johtopäätökset	29
8	Pohdinta	35
	Lähteet	39

Kuvat, taulukot ja kaavat

Kuva 1. Webropol-kyselyllä saadut keskeisimmät tutkimustulokset	22
---	----

Taulukko 1. Urjalan kunnan moniammatillisen työskentelyn toteutumisesta ehkäisevän päihdetyön edistämiseksi26

Taulukko 2. Vastaajien arvio Urjalan kunnan ehkäisevän päihdetyön nykytilasta29

Liitteet

Liite 1 Kyselyn saatekirje

Liite 2 Webropol-kyselylomake

1 Johdanto

Ehkäisevä päihdetyö koskettaa jokaisen elämää jollain tavalla ja jokaisella on mahdollisuus vaikuttaa siihen omien tekojen ja asenteiden kautta. Helposti kuitenkin ajatellaan, että se ei liity omaan elämään millään tavalla. Lauantai-illan viettäminen nuoremman sisaruksen kanssa voi tuntua tavalliselta, mutta tarkemmin tarkasteltuna siinä tarjotaan nuorelle vaihtoehtoista päihdeetöntä toimintaa, jonka seurauksena nuori ei vietä iltaansa päihteitä käyttäen muiden nuorten kanssa. Tämäkin on ehkäisevää päihdetyötä.

Vaikka jokainen voi omalta osaltaan vaikuttaa ehkäisevään päihdetyöhön, on kunnalla laissa säädetty päävastuu sen toteuttamisesta alueellaan. (Laki ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä, 523/2015). Ehkäisevällä päihdetyöllä on huomattava merkitys yksilön, yhteisön ja yhteiskunnan näkökulmista ja sen kohderyhmä koostuu koko väestöstä (THL, 2020b). Miten se otetaan huomioon kunnan eri palveluissa ja kuinka sitä toteutetaan käytännön työssä? Näihin kysymyksiin haetaan vastauksia tässä opinnäytetyössä.

Opinnäytetyön tilaaja on Urjalan kunnan sosiaalitoimi ja yhteistyötä tehdään myös kunnan muiden palveluiden sekä tahojen kanssa. Yhteistyö tilaajan kanssa muodostui aiemman työharjoittelun myötä syntyneiden yhteyksien kautta. Urjalan kunta sijaitsee Etelä-Pirkanmaan seutukunnassa ja vuonna 2019 Urjalan väkiluku oli 4688 (Urjala, n.d.; Tilastokeskus, 2019). Urjalan kunnan hyvinvointikertomuksen 2017–2020 (2016, s.7) mukaan kunnassa työskentelee vakituisesti noin 150 henkilöä. Enemmistö henkilöstöstä työskentelee sivistystoimen alaisena ja seuraavaksi eniten perusturvanalaisessa toiminnassa. Urjalan kunnan hyvinvointisuunnitelmassa on vuosille 2017–2020 neljä painopistettä, joista yksi on päihdeettömän elämäntavan tukeminen. Päihdeettömän elämäntavan tukemiseen kuuluu Urjalan hyvinvointisuunnitelman mukaan päihdeettömyyttä koskevan tiedon lisääminen sekä sosiaali- ja terveyshuollon ammattilaisten valmiuksien vahvistaminen liittyen päihdeettömyyden edistämiseen. (Urjalan kunta, 2016, s. 45)

Tilaaajan tarpeista sekä omista mielenkiinnon kohteista muodostui tutkimustehtävä, jonka tarkoituksena on selvittää Urjalan kunnan sosiaali- ja terveydenhuollon sekä kasvatusalan työntekijöiden näkemyksiä ehkäisevän päihdetyön huomioon ottamisesta ja toteuttamisesta käytännössä, niin työyhteisössä, kuin myös työntekijätasolla. Tutkin myös moniammatillisen työskentelyn toteutumista ehkäisevän päihdetyön edistämiseksi sekä Urjalan kunnan ehkäisevän päihdetyön nykytilaa.

Opinnäytetyön aihe on ajankohtainen, sillä ehkäisevällä työllä on merkittävä rooli yhteiskunnassa sekä sosiaalityössä. Kiinnostavaa onkin, mitä voidaan tehdä jo varhaisessa vaiheessa, jotta voidaan ehkäistä päihdeiden ja rahapelaamisen aiheuttamia haittoja. Ehkäisevällä päihdetyöllä autetaan ajoissa, vähennetään eriarvoistumista, säästetään kustannuksia, päihdehaitoista johtuvia sosiaalisia, terveydellisiä sekä taloudellisia ongelmia yksilölle, yhteiskunnalle, yhteisöille sekä yhteiskunnalle. Työllä tuetaan ihmisten toimintakykyä, luodaan lapsille ja nuorille turvalliseen kasvuun edellytyksiä, taataan laadukkaan päihdehoidon toteutumista ja ehkäistään päihdeongelmien syntymistä. Päihdehaittojen ehkäisyyn tarvitaan koko yhteiskuntaa, sillä koko väestö on ehkäisevän päihdetyön kohteena. (EHYT, n.d.)

Tietoperustassa avataan ehkäisevän päihdetyön keskeistä käsitteistöä. Tutkimustehtävän näkökulma keskittyy erityisesti kunnan ehkäisevään päihdetyöhön, joten osana tietoperustaa tarkastellaan siihen liittyviä tekijöitä. Aiemmat tutkimukset tukevat opinnäytetyössä hyödynnettyä tietoperustaa ja perustelevat ehkäisevän päihdetyön merkitystä kunnassa. Tutkimustulosten avulla saadaan Urjalan kunnassa ehkäisevän päihdetyön huomioiminen sekä käytännön keinot näkyviksi.

Opinnäytetyön tavoitteena on tuottaa sen tilaajalle arvokasta ja ajantasaista tietoa ehkäisevästä päihdetyöstä Urjalan kunnassa. Tutkimustuloksia voidaan hyödyntää Urjalan kunnan ehkäisevän päihdetyön toimintaohjelman luomisen tukena sekä palveluiden kehittämisessä. Sosionomin työssä korostuu ehkäisevän työn merkitys. On osattava tunnistaa ne varhaisen tuen tarpeet, joihin on tartuttava ja ymmärrettävä ehkäisevän työn merkitys yksilön, yhteisön ja yhteiskunnan hyvinvoinnin ja terveyden edistäjänä.

Sosionomina on osattava hyödyntää ehkäisevän päihdetyön menetelmiä ja tunnettava työtä ohjaavat lait, toimielimet sekä lähtökohdat. Tämän opinnäytetyön avulla pääsen syventymään ehkäisevän päihdetyöhön monipuolisesti ja kasvattamaan sosionomin työssä tarvittavaa osaamista.

2 Ehkäisevä päihdetyö

Ehkäisevä päihdetyö edistää turvallisuutta, terveyttä ja hyvinvointia. Sen tavoitteena on vähentää sekä ehkäistä päihteiden käytön aiheuttamia haittoja niiden käyttäjille, heidän läheisilleen ja yhteiskunnalle. Tavoitteena on lisätä ymmärrystä päihteiden käyttöä kohtaan ja siihen liittyviin ilmiöihin sekä perus- ja ihmisoikeuksien edistäminen päihteisiin liittyvissä asioissa. Moniammatillisuus, monialaisuus sekä verkostomaiset toimintaympäristöt ovat ehkäisevässä päihdetyössä tyypillisiä. (THL, 2020b; ks. myös Partanen, ym., 2015, s. 467). Ehkäisevän päihdetyön järjestämistä koskevan lain (523/2015) mukaan ehkäisevään päihdetyöhön kuuluu alkoholin, tupakan, huumausaineiden ja muiden päihdyttävien aineiden sekä rahapelaamisen aiheuttamien haittojen ehkäisy. Kunta kantaa päävastuun ehkäisevästä päihdetyöstä alueellaan (THL, 2020b).

Suomessa ehkäisevää päihdetyötä johtaa valtakunnallisesti Sosiaali- ja terveysministeriö.

Terveyden ja hyvinvoinninlaitos vastaa sen kehittamisestä sekä ohjaamisesta.

Aluehallintoviranomaisten lakisääteinen tehtävä on ohjata sekä tukea oman alueensa kuntia ehkäisevän päihdetyön kehittämisessä ja toteuttamisessa. Ehkäisevän päihdetyön alueellista koordinoitua ja ohjausta on vahvistettu useilla alueilla siten, että siitä vastaa lisäksi vielä esimerkiksi sairaanhoitopiiri, kuntayhtymä tai maakuntaliitto. (THL, 2020c). Sosiaali- ja terveysministeriö vastaa Suomessa alkoholi-, tupakka- ja huumausainepolitiikan kehittämisestä. Poliitikoilla tarkoitetaan julkisen vallan toimia, joilla pyritään vaikuttamaan päihteiden käyttöön tai ehkäisemään niiden aiheuttamia sosiaalisia, terveydellisiä ja yhteiskunnallisia haittoja. Tärkeitä toimijoita ovat valtion eri virastot, aluehallintoviranomaiset ja kunnat.

Ehkäisevällä päihdetyöllä pyritään vaikuttamaan päihteiden kysyntään ja saatavuuteen ja sitä kautta niiden käyttöön. Työn on perustuttava tutkittuun tietoon sekä tieteelliseen näyttöön liittyen päihteiden käytöstä sekä niistä aiheutuvista haitoista. On kehitetty monia hyväksi todettuja menetelmiä ja toimintamalleja, joilla voidaan toteuttaa ehkäisevää päihdetyötä käytännön työssä. Vuorovaikutuksellisella päihdekasvatuksella ja viestinnän keinoin voidaan vaikuttaa kysyntään, eli lisäämällä ihmisten tietoa päihteistä ja niiden

vaikutuksista sekä motivoimalla ihmisiä tekemään hyvinvointia edistäviä valintoja. Päihteiden saatavuuteen voidaan vaikuttaa erilaisilla viranomaistoimilla, kuten päihteiden myyntiä ja anniskelua koskevilla rajoituksilla ja säädöksillä. (THL, 2020b)

2.1 Päihteet, tupakkatuotteet ja rahapelaaminen

Päihteet, tupakkatuotteet ja rahapelaaminen ovat ehkäisevän päihdetyön kohteena. Päihteet tarkoittavat ilman hoidollista tavoitetta käytettyjä, psyykkisiin toimintoihin vaikuttavia aineita. Alkoholit, impattavat aineet, huumeet sekä päihtymystarkoitukseen käytetyt lääkkeet ovat yleisimpiä päihteitä. (THL, 2020a). Päihteitä määrittää alkoholi- ja huumausainelainsäädäntö. Alkoholilain (1102/2017) tarkoitus on vähentää sen kulutusta rajoittamisen ja valvonnan keinoin sekä niihin liittyvää elinkeinotoimintaa haittojen ehkäisemiseksi yhteiskunnassa. Laki kattaa kaikki alkoholituotteet sekä niiden markkinointiin, myymiseen ja maahantuontiin liittyvät säädökset. (Alkoholilaki, 1102/2017). Huumausainelaki (373/2008) määrittää huumeisiin liittyviä säädöksiä Suomessa. Lain tavoitteena on huumausaineiden laittoman Suomeen tuonnin, viennin, valmistuksen, levittämisen ja käytön ehkäiseminen sekä huumeiden aiheuttamien terveysriskien vähentäminen.

Tupakkatuotteilla tarkoitetaan tupakkalain mukaan poltettavaa, imeskeltävää, sieraimiin vedettävää tai pureskeltavaa sekä osittain tupakasta valmistettua tuotetta. Tupakkatuotteisiin kuuluvat savukkeet, irtotupakka, sikarit ja suunuuska. (THL, 2020a). Laissa säädetään toimenpiteistä, joilla ehkäistään tupakkatuotteiden käytön aloittamista ja nikotiiniriippuvuuden syntymistä sekä tupakkatuotteiden ja vastaavien tuotteiden käytön lopettamisen edistämisestä ja väestön suojelemisesta tupakkatuotteiden savulle altistumiselta (Tupakkalaki, 549/2016).

Rahapelaamisella tarkoitetaan arpajaislain (1047/2001) mukaan kaikkea sellaista pelaamista, jossa pelin voitto tai tappio on rahaa tai rahan arvoista. Rahapeleistä suurin osa on sattumaan perustuvia pelejä, joissa voi voittaa tai hävitä kuka tahansa. Rahapelihaitoilla tarkoitetaan erilaisia rahapeliongelman aiheuttamia kielteisiä seurauksia, kuten taloudellisia

vaikeuksia ja terveyteen liittyviä ongelmia. Haitat voivat kohdistua pelaajan lisäksi hänen perheeseensä, sosiaaliseen verkostoon sekä yhteiskuntaan. (THL, 2020a)

2.2 Riippuvuus

Riippuvuus voi olla psyykkistä, sosiaalista, fyysistä tai näitä kaikkia yhdessä. Fyysisessä riippuvuudessa elimistö on tottunut johonkin aineeseen, jonka käytön lopettaminen voi aiheuttaa vieroitusoireita. Psykkinen riippuvuus aiheuttaa tarvetta hakea mielihyvää tai pakokeinoa vaikeista asioista käyttämällä jotakin ainetta tai suorittamalla jotakin toimintaa, esimerkiksi rahapelaamista. Sosiaalinen riippuvuus ilmenee kuulumisena ryhmään, jossa käytetään jotain riippuvuutta aiheuttavaa ainetta. Riippuvuudesta voi päästä eroon omin avuin, mutta usein tarvitaan ammattilaisten apua ja vertaisten tukea. Päihteiden käytön tai toiminnallisen riippuvuuden lopettaminen edellyttää suunnitelmallista toimintaa. On asetettava tavoitteita, tunnistettava ne tilanteet, jotka altistavat käytölle tai toiminnalle ja löydettävä uusia itselle merkityksellisiä asioita elämään. (Mielenterveyden keskusliitto, n.d.)

Yhteiskunnan asenteet vaikuttavat siihen, miten yksilö kokee riippuvuutensa sekä miten riippuvuutta suvaitaan, hoidetaan ja kontrolloidaan. Ihmisten mielikuviin riippuvuudesta vaikuttavat yksilön kokemukset, tunteet, perinteet sekä kulttuuri ja vallitseva poliittinen ilmapiiri. Riippuvuudet lisäävät yhteiskunnallista keskustelua, ammattilaisten ja kuntoutujien välistä vuorovaikutusta sekä suhtautumista riippuvuudesta kärsiviin ihmisiin. Lisääntyvällä yhteiskunnallisella vuoropuhelulla voi olla myönteisiä vaikutuksia hoidon laatuun ja monipuolisuuteen. (Partanen ym., 2015, ss. 110–111). Riippuvuuden syntymiseen vaikuttavat monet tekijät. On havaittu suojaavia tekijöitä, jotka ehkäisevät riippuvuuden syntymistä. Suojaavien tekijöiden vastakohdaksi on havaittu riskitekijöitä, jotka altistavat riippuvuuden syntymiselle. Ihminen ei synny riippuvaiseksi päihteistä tai tietystä toiminnasta, mutta monet tekijät vaikuttavat joko negatiivisesti tai positiivisesti riippuvuuden kehittymiseen. (Partanen ym., ss.112–113)

2.3 Ehkäisevä päihdetyö osana terveyden ja hyvinvoinnin edistämistä

Maailman terveysjärjestö, WHO määrittelee terveyden fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen hyvinvoinnin tilaksi (WHO, n.d.). Terveyden ja hyvinvoinninlaitoksen mukaan terveyden edistäminen tarkoittaa yksilön ja yhteisöjen omaan terveyteen vaikuttamisen mahdollisuuksien lisäämistä ja sitä kautta terveyden ja hyvinvoinnin edistämistä. Terveyden edistäminen on tavoitteellista ja välineellistä toimintaa hyvinvoinnin edistämiseksi ja sairauksien ehkäisemiseksi. Terveyttä määrittäviä tekijöitä ovat yksilölliset, sosiaaliset, rakenteelliset sekä kulttuuriset tekijät, jotka vaikuttavat terveyteen positiivisesti tai negatiivisesti. (THL, 2020a)

Yksilöllisiä tekijöitä ovat perimä, sukupuoli, tiedot, taidot, kokemukset ja elintavat. Sosiaalisia tekijöitä ovat sosio-ekonominen asema, toimeentulo, sosiaaliset verkostot ja vuorovaikutus muiden kanssa. Rakenteellisiin tekijöihin kuuluvat koulutus, elinympäristö, työolot, palvelujen saatavuus ja toimivuus. Terveyteen ja hyvinvointiin vaikuttavat välittävät tekijät ovat terveyttä edistäviä voimavaroja. Välittäviä tekijöitä ovat asenteet, arjen sujuminen, terveystietäytyminen, kyky tulkita ja omaksua terveystietoa ja mahdollisuus palvelujen käyttämiseen. Terveyden edistämiseen kuuluu terveyttä edistävä yhteiskuntapolitiikka, terveellisten ympäristöjen suunnittelu ja rakentaminen, turvallisuuden vahvistaminen, yhteisöjen ja kansalaistoiminnan kehittäminen, kasvatuksellisten menetelmien käyttäminen sekä tarpeenmukaisten palvelujen tarjoaminen. (Partanen ym., 2015, s. 467)

Ehkäisevä päihdetyö perustuu näihin terveyttä edistävien tekijöiden pohjalle. Ehkäisevän päihdetyön kannalta merkityksellisiä sosiaalisia riskitekijöitä ovat: huono sosio-ekonominen asema, syrjäytyminen sekä päihteidenkäyttöä ylläpitävät alakulttuurit. Matala koulutustaso ja heikko työllistyminen ovat sellaisia rakenteellisia riskitekijöitä, jotka voivat altistaa päihteiden käytöstä johtuvien ongelmien syvenemiselle. Ehkäisevän päihdetyön kannalta välittävistä tekijöistä erityisen merkityksellisiä ovat viime aikoina olleet asennemuutokset päihteidenkäyttöä kohtaan, päihteitä ja niiden haittoja koskevan tiedon lisääntyminen sekä muutosta tukevien omaehtoisten palveluiden lisääntyminen ja päihdepalveluissa tapahtuvat muutokset. (Partanen ym., 2015, s. 467)

2.4 Ehkäisevän päihdetyön menetelmät

Alkoholin, - tupakan, - huumeiden- ja rahapelaamisen haittojen ehkäisyssä käytetään erilaisia menetelmiä ja käytännön keinoja. Puheeksiotto ja mini-interventio ovat ehkäisevässä työssä avainasemassa. Päihteiden riskikäytön varhainen tunnistaminen on ensisijaisen tärkeää, sillä mitä varhaisemmassa vaiheessa alkoholin riskikäyttöön, tupakkatuotteiden tai huumausaineiden sekä haitalliseen rahapelaamiseen voidaan puuttua, sitä pienemmäksi jäävät vakavien ongelmien ja haittojen riskit. (THL, 2020e)

Päihteidenkäyttö tai rahapelaaminen eivät ole aina havaittavissa ulkoisesti, joten on tärkeää ottaa asiasta kysyminen rutiiniksi asiakkaiden kanssa. Terveiden ja hyvinvoinninlaitos tutkii ja kehittää puheeksioton menetelmiä ja pyrkii edistämään sekä tukemaan niiden käyttöä valtakunnallisesti eri palveluissa. Puheeksiotto ja lyhytneuvonta ovat kaikille sosiaali- ja terveydenhuollon sekä kasvatusalan tehtävissä toimiville ammattilaisille tärkeitä työvälineitä. Puheeksiotto vähentää inhimillistä kärsimystä puuttumalla ajoissa ja lisäksi se on todettu kustannustehokkaaksi keinoksi vähentää päihteistä aiheutuvia vakavampia haittoja. Puheeksiotto ja mini-intervention vaiheisiin kuuluu asiakkaalta asiasta kysyminen, riskein tai ongelman tunnistaminen, muutokseen motivoiminen sekä edistymisen seuraaminen. (THL, 2020e)

Paikallinen alkoholipolitiikan toimintamalli ”Pakka” on menetelmä, joka on kehitetty paikallisten alkoholi-, tupakka- ja rahapelihaittojen ehkäisyyn. Kunnan eri toimijat, viranomaiset sekä paikallinen elinkeino tekevät yhteistyötä yhdessä kuntalaisten kanssa. Pakkaa mukana toteuttamassa on koko yhteisö ja mallin mukaisella työllä voidaan esimerkiksi parantaa ikärajavaltontaa, vähentää alaikäisten alkoholin ja nikotiinituotteiden saatavuutta, tukea raittiutta alaikäisten keskuudessa ja vaikuttaa asukkaiden asenteisiin koskien alaikäisten juomista sekä tiukentaa päihtyneille anniskelua ravintoloissa. Toimintamalli antaa kunnille ja alueilla konkreettisia työkaluja päihdehaittojen ehkäisyyn ja vähentämiseen. (THL, 2019b)

Ehkäisevässä päihdetyössä hyödynnetään paljon muitakin tehokkaaksi havaittuja keinoja. Erilaiset koulujen sekä työpaikkojen ehkäisevän päihdetyön suunnitelmat ja toimintastrategiat, kouluissa toteutettava päihdekasvatus ja eri kohderyhmille tehtävät tietoisuuskurssit. Päihteettömien ympäristöjen tukeminen ja kehittäminen, vanhemmuuden tukeminen ja syrjäytymisen ehkäiseminen ovat myös ehkäisevässä päihdetyön käytännön toimia. Päihteettömiä ympäristöjä ovat esimerkiksi harrastukset, urheilutapahtumat, nuorisotilat sekä monet muut kuntalaisten tavalliset arjen toimintaympäristöt. (Partanen ym., 2015, ss. 475–481)

Riskikäytön ehkäisevässä päihdetyössä pyritään ehkäisemään käytöstä aiheutuvia haittoja puuttamalla siihen varhaisessa vaiheessa. Asiakkaalla voi olla päihdekokeiluja, jotka tulevat ilmi, jolloin siihen voidaan puuttua ennen, kuin tilanne on kerennyt etenemään jo ongelmakäytöksi ja riippuvuudeksi. Käytännössä tämä on auttamista, motivointia muutokseen, neuvontaa, tiedottamista haitoista sekä asiakkaan itsehoidon tukemista. Työntekijä voi pyrkiä lisäämään asiakkaiden tietoisuutta päihdehaitoista ja riippuvuuksista ja tähdätä siihen, että asiakkaat tunnistavat itse myös nämä tekijät ajoissa, jolloin he osaavat hakeutua avun piiriin matalammalla kynnyksellä. (Partanen ym., 2015, s. 482)

2.5 Ehkäisevän päihdetyön toimintaohjelma

Laki ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä (523/2015) edellyttää, että kunnat laativat ehkäisevän päihdetyön toimintaohjelman. Toimintaohjelman tavoitteena on tuoda esille ehkäisevän päihdetyön mahdollisuudet sekä kustannustehokkaan ja vaikuttavat ehkäisevän päihdetyön tekeminen kunnassa. Lain ja toimintaohjelman yhteinen tavoite on edistää terveyden ja hyvinvoinnin tasa-arvoa, valtakunnallisesti ehkäisevän päihdetyön edellytyksien toteutuminen sekä tukea kuntia ehkäisevän päihdetyön kehittämisessä ja toteuttamisessa. Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus, oppilaitokset, työpaikat ja kuntalaisten vapaa-ajan ympäristöt ovat ehkäisevän päihdetyön toimintaympäristöjä kunnassa. (THL, 2020d)

Toimintaohjelmassa on määritelty kuusi painopistettä, joilla on omat tavoitteet ja kehittämiskohteet. Ehkäisevän päihdetyön valtakunnalliset, alueelliset sekä paikalliset

rakenteet on oltava kunnossa. Kuntien ja alueiden on ehkäistävä alkoholin, tupakan- ja rahapelaamisen haittoja saatavuuteen ja kysyntään vaikuttamalla. Haitoista on viestittävä, jotta kuntalaisten tietous päihteisiin ja niiden riskeihin liittyen kasvaa. Viestinnällä tuetaan myös kysyntää ja saatavuutta sääteleviä toimia sekä ehkäisevää päihdetyötä koskevaa poliittista päätöksentekoa. (THL, 2020d)

Varhaista tukea on tarjottava kaikille ja riskikäyttö sekä sen haitat on tunnistettava. Lyhytneuvontaa sekä muita varhaiset tuen menetelmiä on tarjottava käyttäjille sekä heidän läheisilleen. Palveluiden ulkopuolelle jääneiden tavoittamisessa hyödynnetään etsivää työtä. Paikallista alkoholi, tupakka- ja rahapelipolitiikkaa on toteutettava yhteistyössä ja suunnitelmallisesti. Pakka-toimintamallia, eli paikallista alkoholi-, tupakka- ja rahapelaamista toteuttavia kuntia on lisättävä, jotta viranomaisten, elinkeinon sekä muiden toimijoiden välinen yhteistyö ikärajojen ja anniskelun noudattamisen tiimoilta laajenee. Lähiyhteisöissä on panostettava päihdehaittojen ehkäisyyn, tekemällä työtä suunnitelmallisesti eri ikäisten kuntalaisten arkiympäristöissä. Sosiaali- ja terveysalan ammattilaisilla on oltava riittävä osaaminen ehkäisevään päihdetyöhön liittyen ja sen menetelmät tulee olla osana ammattilaisten perus- ja täydennyskoulutusta, jotta niitä osataan hyödyntää osana käytännön työtä. (THL, 2020d)

3 Ehkäisevä päihdetyö kunnassa

Kunta on avainasemassa ehkäisevän päihdetyön toteuttamisessa. Kunnan perustyöhön kuuluu päihdekasvatus- ja viestintä, vaikuttavien toimintamallien käytön edistäminen sekä eri kohderyhmille tarjottavan toiminnan kehittäminen. Laadukkaaseen ehkäisevään päihdetyöhön ovat oikeutettuja kaikki kuntalaiset, olivat he sitten koululaisia, työssä käyviä, senioreita tai vaikeasti päihderiippuvaisia henkilöitä. Kunnan eri toimijoiden toimiva yhteistyö edellyttää tehokasta ehkäisevän päihdetyön johtamista, selkeästi nimetyt vastuut sekä toimivaa viestintää tahojen välillä. (THL, 2020c)

Kunnissa tehtävä ehkäisevä päihdetyö koki tarpeellisen päivityksen 2010-luvulle, kun laki ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä astui voimaan vuonna 2015 ja korvasi aiemman

raittiustyölain. Uudistus oli tarpeellinen, sillä nykyinen ehkäisevä päihdetyö on monipuolisempaa verrattuna 1980-luvulla harjoitettuun raittiustyöhön. Ehkäisevä päihdetyö on nykyään yksi hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen osa-alueista. (Warpenius & Markkula, 2018, s. 16)

Ehkäisevä päihdetyö perustuu lakiin ja kunnan tehtävä on luoda työlle riittävät edellytykset. Suurin osa ehkäisevästä päihdetyöstä tapahtuu kunnan peruspalveluissa, ja ne muodostavatkin perustan tehtävälle työlle. Kunnan ehkäisevässä päihdetyössä tärkeitä peruspalveluiden yhteistyökumppaneita ovat kansalaisjärjestöt, kuntalaiset sekä elinkeinoelämä. Kunnan on huolehdittava, että työ on pitkäjänteistä, koordinoitua sekä kaikkiin kuntalaisiin kohdistettua. Ajanmukaisella tiedolla, osaamisella ja menetelmillä, on kunnan ehkäisevä päihdetyö vaikuttava ja kustannustehokas keino vähentää kuntalaisten turvattomuutta ja kärsimystä. (THL, 2010, s. 5)

Kunnan johto ja luottamushenkilöt vastaavat ehkäisevän päihdetyön resursseista ja rakenteista. Johto vastaa strategian laadinnasta ja sen toteuttamisesta. Kunnan ehkäisevässä päihdetyössä on oltava selkeä johtamis- ja vastuujärjestelmä, jotta työn laatu ei kärsi. Toiminnan ohjaus on yksi laadukkaan ehkäisevän päihdetyön edellytys, sillä toimijoiden joukko on laaja, resurssit voivat olla rajalliset ja päihdetilanne sekä ongelmat vaihtelevat kunnittain. Strategia on toiminnan ohjauksen väline, joka määrittelee toimintaympäristöstä nousevat tarpeet, tavoitteet sekä niiden saavuttamiseen tarvittavat keinot. Strategia näyttää työntekijöille, mihin omassa ehkäisevässä päihdetyössä tulisi pyrkiä ja millä keinoilla. (THL, 2010, ss.15–16)

Lain mukaan kunnan on nimettävä ehkäisevästä päihdetyöstä vastaava toimielin, joka voi olla esimerkiksi valtuusto, kunnanhallitus, lautakunta tai jokin muu kunnan toimielin. Toimielin ei välttämättä käytännössä toteuta ehkäisevän päihdetyön tehtäviä, vaan valvoo, johtaa sekä arvioi niiden toteuttamista. Toimielin voi valtuuttaa käytännön toimeenpanon jollekin kunnalliselle tai seudulliselle monialaiselle työryhmälle. Parhaimmillaan työryhmä tuo yhteen eri tahot, toimijat, niiden asiantuntemuksen sekä verkostot saman päämäärän edistämiseksi. (Saarimäki & Markkula, 2020, ss. 8–9)

Monissa kunnissa on ehkäisevän päihdetyön yhdyshenkilö ja osassa on osa- tai kokopäiväinen ehkäisevän päihdetyön työntekijä tai koordinaattori. Koordinaattorin tehtävä on auttaa eri toimijoita kehittämään ja toteuttamaan päihdehaittojen ehkäisyä. Koordinaattorin työnkuvaan voi kuulua myös kansalaisyhteiskuntaan kohdistuva työ, jossa tavoitteena on varmistaa, että kuntalaisilla on riittävästi tietoa päihhteistä ja niiden haitoista. Koordinaattori pyrkii luomaan päihhteistä käytävälle kansalaiskeskustelulle areenat ja tukea kansalaisten päihhteidenkäyttöä hillitsevä toimintaa. (THL, 2010, s.18)

Urjalan kunnassa tämä työryhmä on moniammatillinen ehkäisevän päihdetyön työryhmä, johon kuuluu edustajia kunnan palveluista ja elinkeinoelämästä (Saarimäki & Markkula, 2020, s. 41). Opinnäytetyön tilaajan mukaan työryhmä kokoontuu säännöllisesti puheenjohtajan johdolla pohtimaan erilaisia ehkäisevän päihdetyön aiheita ja kysymyksiä Urjalan kunnassa. Opinnäytetyöprosessin alussa osallistuin työryhmän kokoontumiseen, jotta pääsin näkemään työryhmän toimintaa käytännössä.

4 Aiemmat tutkimukset

Aiemmat tutkimukset antavat pohjaa tutkittavalle aiheelle, luovat tutkittuun tietoon perustuvaa tietoperustaa ja auttavat ymmärtämään aihetta syvällisemmin. Aiemmat tutkimukset valittiin sillä perusteella, että niistä on parhaiten hyötyä tämän opinnäytetyön tutkimustehtävän näkökulman kannalta. Aiempana tutkimuksena tarkastellaan ehkäisevä päihdetyö Länsi- ja Sisä- Suomen aluehallintoviraston toimialueen kunnissa vuonna 2020-tutkimusta. Tutkimus on ajantasainen ja tarjoaa tutkittua tietoa kuntien, mukaan lukien Urjalan kunnan ehkäisevästä päihdetyöstä.

Urjalan kuntalaisille kohdennettu ehkäisevän päihdetyön kysely vuonna 2019 antaa ajantasaista tietoa kuntalaisten kokemuksista liittyen ehkäisevään päihdetyöhön. Opinnäytetyön tutkimustehtävän kannalta tämä on tärkeää tutkittua taustatietoa aiheesta, joka täydentää tämän opinnäytetyön tutkittavaa aihetta ja auttaa ymmärtämään Urjalan kunnan ehkäisevän päihdetyön tilaa ja tarvetta myös kuntalaisten näkökulmasta.

Terveyden ja hyvinvoinninlaitos julkaisi vuonna 2015 ehkäisevästä päihdetyöstä tehdyn ennakkotutkimuksen, jossa tutkittiin ehkäisevän päihdetyön tulevaisuuden kuvaa Suomessa. Tämän opinnäytetyön kannalta on hyödyllistä tarkastella ehkäisevän päihdetyön tulevaisuuden näkymiä osana tietoperustaa. Siitä voidaan nostaa oleellisempia kohtia ja hyödyntää vertailemalla niitä tämän tutkimustehtävän tuottamiin tuloksiin.

4.1 Ehkäisevä päihdetyö Länsi- ja Sisä- Suomen aluehallintoviraston toimialueen kunnissa vuonna 2020

Syksyllä 2020 aluehallintovirasto yhdessä THL:n kanssa kartoittivat ehkäisevän päihdetyön tilaa ja rakenteita Länsi- ja Sisä-Suomen kunnissa, johon myös Urjalan kunta kuuluu. Tutkimuksessa keskityttiin erityisesti ehkäisevän päihdetyön rakenteisiin. Esimerkiksi siihen, olivatko kunnat nimenneet lakisääteisen ehkäisevästä päihdetyöstä vastaavan toimielimen, ehkäisevän päihdetyön monialaisen työryhmän, miten ehkäisevän päihdetyön koordinointi toteutui sekä miten ehkäisevä päihdetyö on sisällytetty osaksi kuntien toiminnan suunnittelua. Tutkimuksen aineisto kerättiin keväällä 2020 lähettämällä kuntiin ehkäisevän päihdetyön yhdyshenkilölle kysely. (Saarimäki & Markkula, 2020, s. 3)

Tutkimuksesta kävi ilmi, että suurin osa kyselyyn vastanneista alueen kunnista oli nimennyt ehkäisevän päihdetyön yhdyshenkilön, ehkäisevän päihdetyön järjestämistä koskevan lain mukaisen ehkäisevästä päihdetyöstä vastaavan toimielimen sekä nimennyt toimeenpanevan työryhmän ja päivittänyt tai laatinut ehkäisevän päihdetyön suunnitelman. Tutkimuksessa todettiin, että kokonaiskuvaa tarkastellessa ehkäisevän päihdetyön rakenteet ovat parantuneet Länsi- ja Sisä-Suomen alueen kunnissa. (Saarimäki & Markkula, 2020, s. 3). Tutkimuksesta ilmeni, että Urjalan kunnassa nimetty ehkäisevän päihdetyön yhdyshenkilö ja kunnassa on toimikunta, joka vastaa ehkäisevästä päihdetyöstä. Urjalassa toimii ehkäisevän päihdetyön työryhmä yhdessä Pirkanmaan ennaltaehkäisevän päihdetyön kanssa ja ehkäisevän päihdetyön toimintasuunnitelma on osa kunnan hyvinvointikertomusta- ja suunnitelmaa. Tutkimuksesta ilmeni, että Urjalassa on olemassa lisäksi muuta ehkäisevän

päihdetyötä sisältävää suunnitelmaa ja kunnassa on valmisteilla päihdesuunnitelma.
(Saarimäki & Markkula, 2020, s. 41)

4.2 Ehkäisevän päihdetyön kysely Urjalan kuntalaisille vuonna 2019

Urjalan kunnassa tehtiin ehkäisevän päihdetyön kysely sen kuntalaisille vuonna 2019. Opinnäytetyön tilaaja (Urjalan sosiaalitoimi, henkilökohtainen tiedonanto, 24.4.2020) toimitti sähköpostilla tämän julkaisemattoman kyselyn tulokset tämän opinnäytetyön tueksi. Kyselyyn vastasi 18–60- vuotiaita kuntalaisia yhteensä 32. Vastajat koostuivat työttömistä, työssäkäyvistä sekä opiskelijoista. Kyselyssä oli 22 kysymystä liittyen päihteiden käyttöön, niiden ehkäisyyn sekä vähentämiseen, päihdeasenteisiin, saatavuuteen ja ikärajalvalvontaan. Kysymykset olivat osaksi kyllä, ei ja en osaa sanoa-kysymyksiä ja osaan vastaaja pystyi vastaamaan vapaamuotoisesti. Kyselystä nostettiin tämän opinnäytetyön näkökulman kannalta oleellisimpia kohtia.

Kyselyyn vastanneet Urjalan kuntalaiset kokivat, että kunnassa tulisi puuttua enemmän alkoholin, - tupakan- ja huumausaineiden käyttöön sekä rahapelaamiseen. Enemmistö vastaajista koki, että kunnassa käytetään liikaa alkoholia ja siihen suhtautuminen on liian vapaamielistä ja etenkin nuorten alkoholinkäyttöä julkisilla paikoilla olisi rajoitettava. Suurin osa kyselyyn vastanneista kuntalaisista on ollut joskus huolissaan jonkun läheisensä alkoholinkäytöstä ja rahapelaaminen etenkin ikäihmisten keskuudessa oli herättänyt huolta. Enemmistö vastaajista koki, että terveydenhuollon henkilöstön vastaanotolla ei kysytty tai neuvottu alkoholin- ja tupakankäyttöön liittyvissä asioissa ja tupakoinnin lopettamisen tukipalveluista ei tiedoteta tarpeeksi kunnassa.

Vastauksien perusteella Urjalan kunnassa tulisi puuttua erityisesti nuorten päihteidenkäyttöön, ostoon sekä välittämiseen. Turvallisen kasvuympäristön turvaaminen nuorille ja lapsille, joiden perheessä on alkoholiongelma, nähtiin myös tärkeänä. Työttömien nuorten päihteidenkäyttöön tulisi puuttua enemmän sekä vaikeiden nuorten ohjaamiseen. Valistustyö, oikeanlainen hoito, mielekäs vapaa- ajan tekeminen nuorille,

mielenterveyspalveluiden parempi saatavuus ja näkyvyys sekä keskusteluavun tarjoaminen kaikille nähtiin tärkeinä keinoina päihdehaittojen ehkäisyssä.

Kyselyssä kysyttiin millaisia keinoja vastaajat voivat itse käyttää päihdehaittojen ehkäisemiseksi lähiympäristöissään. Vastauksista ilmeni seuraavanlaisia keinoja: Valistustyö, hyvän esimerkin näyttäminen nuoremmille, tilanteen vaatiessa siihen puuttuminen ja valistaminen, tiedottamalla vaaroista enemmän, oman päihteiden käytön välttäminen, puheeksiottaminen niiden kanssa, jotka käyttävät ja valistustyö työssä sekä vapaa- ajalla. ”Kysyä kuulumisia aidosti kiinnostuneena, olla avoin ja kertoa, että olen valmis kuuntelemaan koska vaan ja mitä vaan”, totesi yksi vastaajista. (Uralan sosiaalitoimi, henkilökohtainen tiedonanto, 24.4.2020)

4.3 Ehkäisevä päihdetyö Suomessa 2025-ennakkotutkimus

THL julkaisi vuonna 2015 ehkäisevän päihdetyön ennakkotutkimuksen, jossa tuotiin esille asiantuntijoiden näkemyksiä alkoholin, tupakan, huumausaineiden ja rahapelien kulutus- ja haittatrendeistä, ehkäisevän päihdetyön tulevaisuuden painopisteistä, rakenteista ja arvopohjasta. Ennakkotutkimus toteutettiin Delfoi-menetelmän avulla, jossa asiantuntijapaneeli ennakoi tulevaisuuden kehityskulkuja ja tarjoaa näkemyksiään poliittisen päätöksenteon ja suunnittelun tueksi. Tutkimuksen asiantuntijapaneeliin kuului yhteensä 50 toimijaa julkiselta sektorilta, järjestöistä sekä elinkeinoelämästä. (Warpenius ym., 2015 s. 3; ks. myös s.20)

Ennakkotutkimuksen mukaan ehkäisevän päihdetyön lakiuudistus, alkoholilain uudistushanke, kunta- ja palvelurakenteen muutokset sekä julkisen sektorin taloustilanne vaikuttavat ehkäisevän päihdetyön keinoihin ja mahdollisuuksiin. Tulevaisuuden ehkäisevän päihdetyön haasteet liittyivät käyttökulttuurin muuttumiseen, ylisukupolvisuuteen sekä väestön ikääntymiseen. Ennakkotutkimus selvitti, miten Suomessa voidaan taata päihde-ehkäisyn jatkuvuus, toimintaedellytykset ja luoda valmiuksia siihen liittyviin muutoksiin tulevaisuudessa, samalla tarjoten ideoita ehkäisevän päihdetyön kehittämiseen. (Warpenius ym., 2015, s. 11). Asiantuntijapaneeli arvioi, että alkoholinkäyttö ja tupakointi vähenevät

tulevaisuudessa, mutta kannabiskokeilujen ja rahapelihaittojen ennakoitiin lisääntyvän. Tutkimuksen mukaan ehkäisevän päihdetyön tulevaisuuden keskeisimpiä painopistealueita ovat alkoholin kokonaiskulutuksen ja humalajuomisen vähentäminen nuorten keskuudessa. Ennakkotutkimuksessa arvioitiin, että tupakointia on onnistuttu ehkäisemään tehokkaasti tulevaisuudessa, mutta rahapelihaitat nähtiin yhä ongelmana. (Warpenius ym., 2015, s. 3)

Ehkäisevän päihdetyön menetelmiä vertaillessa, paneeli suhtautui positiivisesti etenkin sellaisiin toimiin, joita tehdään nuorten lähiympäristöissä ja yksilötason puuttumistoimia pidettiin myös hyvinä menetelminä. Erillisten valistustoimien tehoon ei uskottu, mutta tiedotus nähtiin kuitenkin tärkeänä osana ehkäisevää päihdetyötä. Kuntien mahdollisuuksiin vaikuttaa paikallisiin alkoholioloihin suhtauduttiin myönteisesti. (Warpenius ym., 2015, s. 3) Asiantuntijapaneeli arvioi, että tulevaisuudessa kuntien ehkäisevän päihdetyön haasteet liittyivät resursseihin, mutta sen sijaan positiivisina mahdollisuuksina nähtiin monialaisentyön vahvistaminen. Julkisen sektorin, järjestöjen ja elinkeinoelämän välistä yhteistyötä pidettiin tärkeänä, mutta asiantuntijapaneelisen mielestä ehkäisevän päihdetyön päävastuu sekä koordinointi kuuluvat edelleen julkiselle sektorille. (Warpenius ym., 2015, s. 3)

5 Tutkimuksen toteutus

Tässä luvussa avataan opinnäytetyön tutkimustehtävän aiheen ja tutkimuskysymyksen muodostumista, tavoitteita, tarkoitusta sekä aineistonkeruu- ja analysointimenetelmää. Opinnäytetyö toteutettiin kvalitatiivisena, eli laadullisena tutkimuksena, koska haluttiin tutkia ehkäisevän päihdetyön huomioon ottamista ja toteuttamista syvemmällä tasolla kuin pelkästään määrällisellä. Tutkimuksessa hyödynnettiin kuitenkin myös kvantitatiivisen tutkimuksen ominaisuuksia aineistonkeruussa, käyttämällä määrällisiä monivalintakysymyksiä avoimien kysymyksen rinnalla. Aineisto kerättiin Webropol-kyselyllä, sillä siten pystyttiin tavoittamaan Urjalan kunnan eri palveluissa työskenteleviä työntekijöitä samanaikaisesti ja tehokkaasti. Kyselystä saatu tutkimustieto analysoitiin teemoittelemalla, jotta tulokset oli mahdollista jakaa selkeisiin tutkimuskysymykseen vastaaviin teemoihin.

5.1 Tutkimuksen tavoite, tarkoitus ja tutkimuskysymys

Opinnäytetyön tavoite on tuottaa tilaajalle ajantasaista ja hyödynnettävää tietoa ehkäisevästä päihdetyöstä Urjalan kunnan eri palveluissa. Urjalan kunnassa on valmisteilla lakisääteinen ehkäisevän päihdetyön toimintaohjelma, jonka luomisen tukena tämän tutkimuksen tuottamaa tietoa voidaan käyttää. Tarkoitus on selvittää kyselyn avulla kunnan sosiaali- ja terveydenhuollon sekä kasvatusalan työntekijöiden näkemyksiä ja kokemuksia ehkäisevän päihdetyön huomioimisesta sekä toteuttamisesta osana käytännön työtä. Saatuja tutkimustuloksia voidaan hyödyntää yleisellä tasolla, kuin myös palveluiden kehittämisessä tilaajakunnassa. Tutkimustehtävän näkökulma keskittyy kunnan ehkäisevään päihdetyöhön. Yksityisen sektorin palvelut rajattiin tämän opinnäytetyön tutkimustehtävän ulkopuolelle, jotta tutkimuskysymys vastaa tutkimustehtävään. Oma kiinnostukseni aiheeseen sekä tilaajan toiveet ja tarpeet muodostivat tutkimuskysymyksen: Miten ehkäisevä päihdetyö otetaan huomioon Urjalan kunnan eri palveluissa ja miten sitä toteutetaan käytännössä?

5.2 Laadullinen tutkimus

Kvalitatiivinen, eli laadullinen tutkimus on tieteellisen tutkimuksen menetelmä, jossa pyritään ymmärtämään tutkittavan kohteen laatua, ominaisuuksia sekä kokonaisvaltaisia merkityksiä. Laadullisen tutkimuksen parina voidaan pitää kvantitatiivista, eli määrällistä tutkimusta, joka perustuu kohteen tulkitsemiseen tilastojen sekä numeroiden avulla. Molempia voidaan käyttää samassa tutkimuksessa, mikäli tutkimustehtävä siitä hyötyy. (Jyväskylän yliopisto, 2015). Laadullisessa tutkimuksessa tutkimushenkilöt saavat kertoa suhteellisen vapaamuotoisesti aiheeseen liittyvistä kokemuksistaan ja mielipiteistään. Menetelmänä se antaa mahdollisuuden kartoittaa ja ymmärtää jotakin yhteiskuntailmiötä tai aihetta monipuolisesti. (Tilastokeskus, n.d.)

Opinnäytetyö toteutettiin laadullisena tutkimuksena, mutta aineistonkeruussa hyödynnettiin myös määrällisen tutkimuksen elementtejä. Menetelmänä laadullinen tutkimus soveltui tämän opinnäytetyön tutkimustehtävään, sillä haluttiin tutkia, miten ehkäisevää päihdetyötä

otetaan huomioon ja toteutetaan Urjalan kunnassa. Tähän kysymykseen ei oletettavasti saataisi pelkällä määrällisellä tutkimusmenetelmällä tarpeeksi havainnollistavia sekä aihetta syvällisemmin tarkastelevia vastauksia. Määrällisen tutkimuksen elementtejä päätettiin kuitenkin hyödyntää, sillä haluttiin kerätä tutkittavasta aiheesta myös määrällistä tietoa, joka tukee ja täydentää laadullista tutkimusmenetelmää, havainnollistamalla Urjalan kunnan ehkäisevään päihdetyöhön liittyviä kysymyksiä myös määrällisellä tasolla.

5.3 Aineistonkeruu Webropol-kyselylomakkeella

Aineistonkeruu toteutettiin Webropol-kyselytyökalulla. Aineistonkeruumenetelmäksi valittiin kysely, sillä sen avulla tavoitettiin samanaikaisesti useita kunnan työntekijöitä ja saatiin näin ollen kerättyä monipuolista aineistoa tutkimustehtävää ajatellen. Webropol-kysely toteutettiin enimmäkseen puolistrukturoituna kyselynä, sisältäen neljä kaikille vastaajille samaa kysymystä, joihin vastaaja pystyi vastaamaan vapaamuotoisesti (Suoranta & Eskola, 2015, Aineiston hankinta- luku, kolmas kappale). Kyselylomake sisälsi lisäksi kaksi strukturoitua kysymystä, eli monivalintakysymystä, joihin vastaaja valitsi sopivimman ennalta määritellyistä vastausvaihtoehdoista (Suoranta & Eskola, 2015, Aineiston hankinta- luku, toinen kappale).

Kyselyn lähettämisen yhteydessä lähetettiin saatekirje (Liite 1.), jossa avattiin opinnäytetyön aihetta, tavoitetta ja kerrottiin vastaajalle olennaista tietoa kyselyn toteuttamisesta. Varsinaisen kyselyn alussa avattiin näiden asioiden lisäksi lyhyesti ehkäisevän päihdetyön käsitettä, jotta jokaisella vastaajalla oli tieto siitä, mihin ehkäisevällä päihdetyöllä viitataan. Webropol-kyselylomake (Liite 2.) luotiin yhdessä tilaajan kanssa, jotta se tuotti mahdollisimman paljon sellaista arvokasta tietoa, jota tilaaja tarvitsee. Kyselyssä oli kysymyksiä sekä ehkäisevän päihdetyön toteuttamisesta vastaajan työyhteisössä, että työntekijän itsensä toteuttamasta ehkäisevästä päihdetyöstä. Näillä kysymyksillä tavoiteltiin monipuolisia vastauksia ja mikäli vastaaja itse ei toteuta ehkäisevää päihdetyötä, hän pystyi kertomaan työyhteisössä tapahtuvasta ehkäisevästä päihdetyöstä, jolloin saatiin tutkimustehtävän kannalta hyödyllistä tietoa.

Kyselyssä oli enimmäkseen avoimia kysymyksiä, joihin vastaaja pystyi vapaamuotoisesti vastaamaan ja saadaan mahdollisimman paljon vastaajien omia näkemyksiä ehkäisevästä päihdetyöstä. Monivalintakysymykset valikoituivat kyselyyn, sillä niillä saatiin kerättyä arvokasta tietoa, viemättä vastaajan aikaa liikaa. Liian pitkä ja monivaiheinen kysely voi vaikuttaa negatiivisesti vastauksien määrään. Lopuksi kysely lähetettiin vielä opinnäytetyötä ohjaavalle opettajalle. Tällä varmistettiin, että kysely oli selkeä, toimiva ja tutkimustehtävän kannalta hyödyllinen.

Webropol-kysely lähetettiin ennalta mietitylle vastaajaryhmälle, joka koostuu Urjalan kunnan sosiaali- ja terveydenhuollon sekä kasvatusalan ammattilaisista. Tavoitteena oli saada vastauksia näistä kaikista tahoista, jotta tutkimus tuottaa monipuolista ja hyödyllistä tietoa ehkäisevästä päihdetyöstä kunnan eri palveluissa, niin opinnäytetyön tilaajalle, kuin kaikille aiheesta kiinnostuneille.

5.4 Aineiston analysointi teemoittelemalla

Teemoittelu on usein laadullisessa tutkimuksessa käytetty aineiston analysointimenetelmä. Teemoittelussa keskeiset aiheet, eli teemat muodostetaan yleensä aineistolähtöisesti, esimerkiksi etsimällä aineistosta yhdistäviä, eriäviä tai teorialähtöisiä vastauksia. Teemat voivat muistuttaa aineistonkeruussa käytettyä runkoa, esimerkiksi haastattelukysymyksiä. Aineistosta voi löytyä uusia teemoja tutkijan ennalta pohdittujen teemojen lisäksi. Tutkimusraportissa voi esittää aineistosta nousseita sitaatteja, jotka havainnollistavat hyvin alkuperäistä aineistoa. Sitaatit ovat mielenkiintoisia, mutta silti niitä on käytettävä harkitusti. (Saaranen- Kauppinen & Puusniekka, 2006a)

Teemoittelu valittiin aineiston analysointimenetelmäksi, koska sen avulla oli mahdollista etsiä aineistosta yhteneviä vastauksia ja jakaa ne selkeiksi tutkimustuloksia havainnollistaviksi teemoiksi. Webropol-kyselylomakkeella saadut vastaukset pystyi jakamaan suhteellisen vaivattomasti teemoiksi, sillä sivusto esittelee saadut vastaukset selkeänä raporttina, josta voi etsiä samankaltaisia kohtia ja yhdistää ne teemoiksi.

5.5 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Tutkimusta tehdessä on muistettava hyvä tieteellinen käytäntö, eettisyys ja luotettavuus. Hyvään tieteelliseen käytäntöön kuuluu huolellisuus ja rehellisyys tutkimustyössä, aineistonkeruussa ja tulosten esittämisessä. Tutkimuksessa käytetään asianmukaisia tiedonhankinta-, tutkimus- ja arviointimenetelmiä. Tutkimus suunnitellaan, toteutetaan ja raportoidaan hyvän tieteellisen käytännön mukaisella tavalla. (TENK, n.d.)

Opinnäytetyö noudattaa hyvää tutkimuskäytäntöä. Tutkimuslupa anottiin asianmukaisesti etukäteen Urjalan kunnalta. Liitteenä toimitettiin myös tutkimussuunnitelma, josta kävi ilmi tutkimuksen lähtökohdat, tavoite, tarkoitus sekä toteuttamisprosessi. Kyselylomake tehtiin yhteistyössä tilaajan edustajan kanssa, jotta tilaajalla oli mahdollisuus esittää mielipiteensä siitä ennen aineistonkeruun aloittamista.

Aineisto kerättiin sähköisellä Webropol-kyselyllä, joka oli vapaaehtoinen osallistujalle. Kyselyyn osallistuva henkilö sai saatekirjeen, jossa avattiin tutkimuksen tarkoitusta ja vastaajalle oleellista tietoa tutkimuksen toteuttamiseen liittyen, kuten se, että hänen henkilöllisyyttään ei julkaista opinnäytetyössä eikä missään muuallakaan. Tutkijalla on ainoastaan pääsy kyselyn tuottamiin vastauksiin. Valmis opinnäytetyö päättyy tilaajalle sekä julkiseen käyttöön, joten on tärkeää, että vastaajien henkilöllisyyttä ei julkaista missään ja noudatetaan hyvää tieteellistä käytäntöä koko opinnäytetyö prosessin ajan.

Tutkimusaineisto saatiin kerättyä alkuperäisen suunnitelman mukaan Webropol-kyselylomakkeella. Webropol-kysely lähetettiin monille eri Urjalan kunnan tahoille ja palveluille, sillä tarkoitus oli saada kaikista näistä vastauksia. Osasta ei saatu ollenkaan vastauksia, jolloin on pohdittava tutkimuksen tuloksien luotettavuutta. Tutkimustuloksia voidaan pitää luotettavina, sillä melkein kaikista kunnan sosiaali- ja terveydenhuollon sekä kasvatusalan palvelusta saatiin vastaukset. Pohdittavaksi jää kuitenkin se, mitä lisää tutkimustuloksissa olisi ilmennyt, mikäli kaikista Urjalan kunnan palveluista ja tahoista olisi onnistuttu keräämään vastaukset.

Tämän opinnäytetyön tuottamat tulokset eivät ole yleistettävissä, sillä ne kuvaavat Urjalan kunnan palveluissa toteutettavaa ehkäisevää päihdetyötä. Tutkimus toteutettiin pääasiassa laadullisena, jolloin tarkoitus olikin ymmärtää tutkittavaa aihetta ja saada vastauksia opinnäytetyön tutkimuskysymyksiin, eikä niinkään tuottaa yleistettävää ja laajaa tutkimusaineistoa.

Luottamuksellisuus ja anonymiteetti ovat tutkimustietojen käsittelyyn liittyen tärkeitä arvoja. Täydellistä nimettömyyttä ei voida aina taata, sillä muuten esimerkiksi muistutusviestin lähettäminen on haastavaa henkilöille, jotka eivät ole vielä vastanneet kyselyyn (Saaranen- Kauppinen & Puusniikka, 2006b). Tämän takia tässä tutkimustehtävässä aineistoa kerätessä tutkijalla on vain tieto vastaajista, jotta aineistonkeruuvaiheessa pystyttiin lähettämään Webropol-kyselystä muistutusviestejä kohderyhmälle. Vastaajien nimiä tai muuta tunnistettavaa tietoa ei kuitenkaan julkaista tässä opinnäytetyössä, eikä luovuteta millekään taholle. Opinnäytetyön valmistuttua saatu aineisto hävitetään asianmukaisella tavalla, jotta voidaan varmistaa vastaajien anonymiteetin säilyminen myös tutkimuksen päätyttyä.

Tutkijalla on eettinen velvollisuus raportoida saadut tutkimustulokset mahdollisimman rehellisesti, mutta samalla vastaajien henkilöllisyyttä suojellen (Saaranen- Kauppinen & Puusniikka, 2006b). Tästä syystä aineistoa analysoitaessa tutkimustuloksista jätettiin pois sellaiset kohdat, joista mahdollisesti pystyy vastaajan tunnistamaan. Pois rajatut kohdat ovat vähäisiä, eivätkä ne ole tutkimustehtävän kannalta merkityksellisiä.

6 Tutkimustulokset

Webropol-kyselyllä saatiin vastauksia yhteensä 12. Vastaajat koostuvat Urjalan kunnan sosiaali- ja terveydenhuollon sekä kasvatusalan ammattilaisista. Kysymyksiin saatiin sekä laajoja kuvaavia vastauksia, että lyhyitä ytimekkäitä vastauksia. Vastaukset analysoitiin teemoittelemalla ja niistä muodostui tutkimuksen näkökulman kannalta kuusi pääteemaa (Kuvio 1.). Aineistoa tarkastellessa etsittiin yhteneviä vastauksia sekä yhdistäviä tekijöitä, joista muodostui kolme selkeää teemaa: Varhainen puuttuminen ja puheeksiotto,

moniammatillinen työskentely ja tiedon jakaminen. Nämä kolme teemaa muodostuivat melko vaivattomasti, sillä ne esiintyivät monissa vastauksissa. Loput saaduista vastauksista eivät sopineet näihin kolmeen teemaan, mutta vastaavat silti tutkimuskysymykseen, joten niistä muodostettiin oma teemansa, joka sisältää ehkäisevän päihdetyön huomioimiseen ja toteuttamiseen liittyviä muita keinoja. Kysely sisälsi myös kaksi monivalintakysymystä, joista saatuja vastauksia havainnollistetaan taulukoiden 1. ja 2. avulla omina teemoinaan.

Kuvio 1. Webropol-kyselyllä saadut keskeisimmät tutkimustulokset

Varhainen puuttuminen ja puheeksiotto	Moniammatillinen työskentely	Tiedon jakaminen	Muut keinot
<ul style="list-style-type: none"> • Puheeksiotto matalalla kynnyksellä • Varhainen puuttuminen • Havainnointi ja kartoittaminen • Palvelujen tarjoaminen matalalla kynnyksellä • Työntekijöitä kannustetaan ottamaan päihteet puheeksi • Puheeksiottamisen keinoja kehitetään • Lapsien ja perheiden hyvinvoinnin havainnointi • Työntekijöiden päihteidenkäyttöön puuttuminen 	<ul style="list-style-type: none"> • Palveluohjaus • Yhteistyö eri toimialojen kesken • Ehkäisevän päihdetyön työryhmä • Alueellinen ehkäisevän päihdetyön verkosto • Asiantunijan konsultointi • Yhteistyö terveydenhuollon kanssa • Kunnan päihdetyöntekijälle ohjaaminen 	<ul style="list-style-type: none"> • Kuntalaisten tietouden lisääminen • Tietoiskut, tapahtumat • Muun työn ohessa tapahtuva tiedottaminen • Työntekijöiden kouluttautuminen • Koulutuksien järjestäminen • Neuvolassa ohjataan ja tiedotetaan • Lasten kysymyksiin vastaaminen • Oman tiedon päivittäminen • Toimintatapojen ylläpitäminen • Työyhteisön sisällä tapahtuva tiedon jakaminen 	<ul style="list-style-type: none"> • Huoli-ilmoitukset • Taloudellinen tuki • Henkisen hyvinvoinnin tukeminen • Päihteetön toiminta • Kuntastrategia • Tukitoimien myöntäminen • Asiakkaiden kannustus ja ohjaus päihteettömyyteen • Työnkuvaan liittyvät velvollisuudet ja tehtävät • Urjalan kunnan hyvinvointisuunnitelma

6.1 Varhainen puuttuminen ja puheeksiotto

Varhainen puuttuminen ja puheeksioton keinot koetaan vastauksien perusteella ensisijaisen tärkeiksi, niin työyhteisössä kuin yksittäisen työntekijän ehkäisevän päihdetyön huomioon ottamisessa, että osana käytännön työskentelyä. Suurimmasta osasta vastauksia käy ilmi, että keskustelua päihteistä ja rahapelaamisesta käydään matalalla kynnyksellä kaikenikäisten asiakkaiden kanssa, luonnollisesti, rohkeasti ja syyllistämättä. Asiakkaan päihteidenkäyttöä pyritään havainnoimaan sekä kartoittamaan rutiininomaisesti ja tarpeen mukaan puututaan tilanteeseen sekä tarvittaessa ohjataan asiantuntijalle. Asiakaskäynneillä myös

havainnoidaan päihteidenkäyttöä ja kysytään siitä lähes jokaisella käynnillä, sillä päihdetyö kuuluu osaksi asiakaskäyntejä.

Tutkimustuloksista käy ilmi, että riippuvuuden alkuvaiheessa tarjotaan matalalla kynnyksellä psykososiaalista pitkäkestoista päihdekuntoutusta, jolloin laitoshoidolle ei ole vielä muodostunut tarvetta. Riippuvuudet sekä päihteet on otettava osaksi keskustelua, vaikka asiakas ei niiden takia ole asiakkaaksi hakeutunut. Päihteisiin liittyvässä keskustelussa käydään läpi niiden riskejä sekä haittavaikutuksia. Työyhteisön sisällä lisätään tietoutta riippuvuuksista ja päihdeongelmista sekä kehitetään puheeksiottamisen keinoja niiden näkyväksi tuomiseen. Henkilökuntaa tuetaan päihdetyön tärkeydessä ja kannustetaan heitä ottamaan asia puheeksi asiakkaiden sekä omaisten kanssa.

Pyritään puuttumaan matalalla kynnyksellä päihteidenkäyttöön, ennen kuin korjaavalle päihdetyölle on tarvetta.

Vastauksista käy ilmi, että myös lapsien ja perheiden kanssa tehtävässä työssä otetaan huomioon ehkäisevä päihdetyö ja toteutetaan sitä. Yksilökeskusteluissa sen lisäksi, että arvioidaan päihteidenkäytön ongelmallisuutta asiakkaalle, pohditaan sen vaikutuksia muuhun perheeseen ja toimeentuloon. Neuvolakäynneillä keskustellaan päihteiden käytöstä. Mikäli päihteitä käytetään jo, painottuu ehkäisevä päihdetyö enemmänkin nykykäytön määrän hillitsemiseen sekä vähentämiseen. Lapsien ja perheiden hyvinvointia havainnoidaan muutenkin ja huoltajien kanssa käydään keskustelua tarvittaessa. Ehkäisevä päihdetyö otetaan huomioon päivittäisissä kohtaamisissa perheiden kanssa.

Tutkimustehtävä keskittyy selvittämään, miten Urjalan kunnan eri palveluissa otetaan ehkäisevää päihdetyötä huomioon sekä toteutetaan. Valtaosa saaduista vastauksista tarkastelee ehkäisevää päihdetyötä ja sen toteuttamista kuntalaisille ja palveluiden asiakkaille. Osasta vastauksia selviää, että työntekijöiden asiakkaille kohdistettavan ehkäisevän päihdetyön lisäksi, se otetaan huomioon myös työntekijöiden keskuudessa. Päihdetyö on esillä avoimesti työyhteisössä ja mikäli työntekijän päihteidenkäytöstä herää huoli, tuodaan se ilmi esimiehelle, jotta voidaan aloittaa varhaisen puuttumisen mallin

mukainen toiminta ja saada työntekijälle apua. Työntekijöiden päihteenkäytön suhteen ollaan tarkkana ja siihen puututaan matalalla kynnyksellä. Tukea tähän saadaan tarvittaessa sekä esimieheltä, että työterveydestä.

6.2 Moniammatillinen työskentely

Huomattava osa vastauksista liittyy moniammatilliseen työskentelyyn ja palveluohjaukseen. Vastauksista käy ilmi, että Urjalan kunnassa ylläpidetään monialaista yhteistyötä, tehdään yhteistyötä eri yritysten ja toimijoiden kanssa, kuten koulun, sosiaalipalveluiden, aikuissosiaalityön, terveydenhuollon ja mielenterveyspalveluiden kanssa. Urjalan kunta on mukana alueellisessa ehkäisevän päihdetyön verkostossa. Moniammatillinen työskentely tuntuu olevan vastaajien keskuudessa tiedostettu ehkäisevän päihdetyön keino ja sitä halutaan toteuttaa. Osa vastaajista kuuluu erilaisiin moniammatillisiin työryhmiin, joissa käsitellään ehkäisevää päihdetyötä ja siihen liittyviä asioita. Asiakkaan päihdeongelmaa epäiltäessä, käsitellään sitä tarvittaessa päihdealanosaamisen verkostoissa tai konsultoidaan asiantuntijoita tarpeen mukaan. Yhden vastauksen perusteella, myös henkilöstöpalavereissa on tärkeää korostaa ehkäisevän päihdetyön merkitystä.

Ennaltaehkäisevän päihdetyöryhmän kokoontumiset, yhteistyö toimialojen kesken.

Tutkimustuloksista käy ilmi, että ”oikeille ihmisille” ja toimijoille ohjaaminen koetaan tärkeiksi keinoiksi liittyen ehkäisevään päihdetyöhön. Yhdestä vastauksesta käy ilmi, että vastaaja itse ei niinkään toteuta ehkäisevää päihdetyötä, mutta kokee kuitenkin voivansa siirtää asiakkaan oikealle työntekijälle. Tämäkin on ehkäisevän päihdetyön toteuttamista, sillä näinkin pienellä asialla, kun palveluohjauksella, voi olla suuri merkitys asiakkaan elämässä.

Asiakkaisiin liittyen tuodaan huolta esiin ”oikeille” työntekijöille nopeasti, mikäli asiakkaan tai perheen ajatellaan tästä hyötyvän.

Monista vastauksista ilmenee, että kunnan päihdetyöntekijälle ohjataan herkästi asiakkaita. Yhden vastauksen perusteella päihdetyöntekijä tapaa asiakkaita säännöllisesti, tekee moniammatillista yhteistyötä, ylläpitää moniammatillista ennaltaehkäisevän päihdetyönryhmää ja tekee päihdekuntoutussijoituksia. Osassa vastauksia onkin todettu, että päihdetyöntekijälle ohjataan asiakkaita, sillä hänen kauttaan on mahdollista päästä päihdekuntoutukseen. Yhdestä vastauksesta käy kuitenkin ilmi, että vanhustenhuollossa kaivataan tiiviimpää yhteistyötä kunnan päihdetyöntekijän kanssa, sillä hänellä on eri näkökulma ja osaaminen liittyen päihteiden ongelmakäyttäjiiin. Vastauksesta ilmenee myös, se että vanhustenhuollossa koetaan, että moniammatillinen työskentely ehkäisevän päihdetyön osalta ei toteudu heillä.

Jos huomaan asiakkaallani olevan päihdeongelman niin yritän saada hänet käymään kunnan omalla päihdetyöntekijällä.

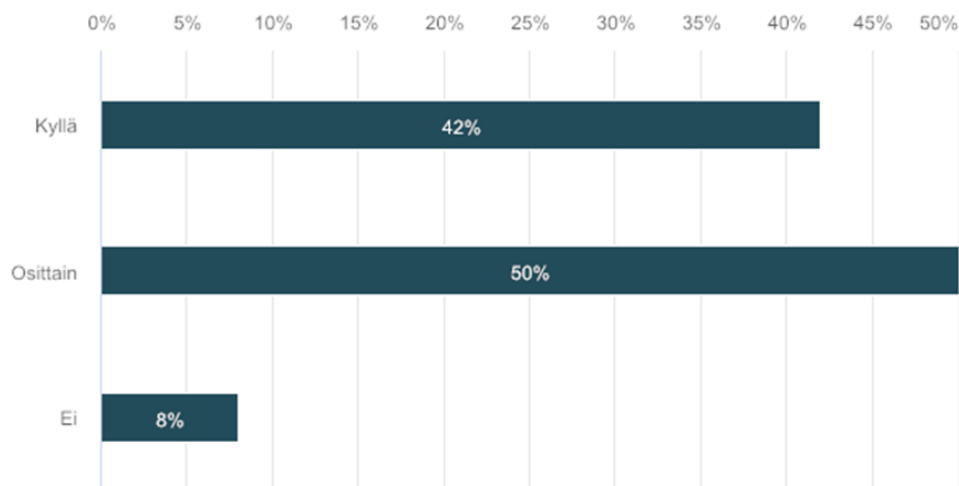
Tutkimustuloksien perusteella yhteistyötä tehdään myös terveydenhuollon kanssa matalalla kynnyksellä, asiakkaiden ohjaamiseksi päihdepalveluiden piiriin heti ongelman ilmaantumisen alkuvaiheessa, jolloin korjaavalle päihdetyölle ei ole vielä tarvetta. Vastauksista ilmenee, että yhteistyötä tehdään kunnan muidenkin palveluiden kanssa, jotta palvelua tarvitsevat asiakkaat pääsevät mahdollisimman nopeasti psykososiaalisen tuen piiriin. Yhdessä vastauksessa terveydenhuollon puolen moniammatillista ehkäisevän päihdetyön yhteistyötä on avattu. Sen mukaan tilanteen vaatiessa lähihoitaja voi viedä tietoa eteenpäin sairaanhoitajalle, joka pystyy tekemään kotikäynnin asiakkaan luokse. Sairaanhoitaja pystyy viemään asiaa eteenpäin myös asiakkaan omalle lääkärille, jotta asiaa voidaan miettiä yhdessä. Tarvittaessa asiakas kutsutaan vastaanotolle. Asiakkaan omaiset voidaan ottaa mukaan päihdetyöhön. Vieroitushoito on käytettävissä, mikäli asiakas sitä tarvitsee.

6.3 Moniammatillinen työskentely ehkäisevän päihdetyön edistämiseksi

Vastaajilta kysyttiin Webropol-kyselyssä moniammatillisen työskentelyn toteuttamisesta ehkäisevän päihdetyön edistämiseksi Urjalan kunnassa. Puolet vastaajista on sitä mieltä, että

Urjalan kunnassa se toteutuu osittain (50 %), melkein yhtä moni vastaajista kokee, että se toteutuu (42 %) ja huomattava vähemmistö kokee, että ei toteudu (8 %). Moniammatillinen työskentely muodostui myös aineistolähtöisesti yhdeksi teemaksi, tämä määrällinen taulukko (taulukko 1.) havainnollistaa sekä tukee osaltaan myös sitä, vaikka se ei ollut suunniteltua. Moni vastaajista vastasi kyselyn muihin kysymyksiin ehkäisevän päihdetyön keinoiksi moniammatilliseen yhteistyöhön liittyviä asioita spontaanisti. Tästä voi päätellä, että oheinen taulukko pitää paikkansa moniammatillisen työskentelyn toteutumisesta Urjalan kunnassa. Tilanne vaikuttaa taulukon (taulukko 1.) mukaan, olevan melko hyvä ja saadut tutkimustulokset tukevat sitä.

Taulukko 1. Urjalan kunnan moniammatillisen työskentelyn toteutumisesta ehkäisevän päihdetyön edistämiseksi

6.4 Tiedon jakaminen

Neljänneksi teemaksi muodostui tiedon jakaminen. Monet saaduista vastauksista liittyvät, jollain tavalla tiedottamiseen tai tiedon jakamiseen, sen eri muodoissa, oli se sitten kuntalaisten ja asiakkaiden tiedon lisäämistä päihteisiin liittyen tai työntekijöiden keskuudessa tapahtuvaa tiedon lisäämistä ja jakamista. Tutkimustuloksista käy ilmi, että ihmisten tietoutta päihteisiin ja riippuvuuksiin liittyen lisätään muun heidän kanssaan tehtävän työn ohessa, myös sellaisissa tilanteissa, joissa asiakas ei miellä olevansa

riippuvainen tai omaisi sillä hetkellä todettua riippuvuutta. Eri ikäryhmille jaetaan tietoa ja tehdään tietoisuuksia sekä järjestetään tapahtumia. Yhden vastauksen mukaan neuvolassa ehkäisevää päihdetyötä toteutetaan muun muassa vanhempia ohjaamalla, valistamalla koululaisia ja kerrotaan päihteiden käytön riskeistä nuorille sekä aikuisille. Toisen vastauksen mukaan lapsien kysymyksiin aiheeseen liittyen pyritään vastaamaan ja välillä luetaan aiheeseen liittyviä tarinoita keskustelun herättämiseksi.

Järjestän kunnassa koulutuksia päihteisiin liittyen, jaan informaatiota yhteistyötahoille, työntekijöilleni ja asiakkaille ja vien tietoa kunnan hyvinvointiohjelmaan myös ennalta ehkäisevän päihdetyön osalta.

Tutkimustuloksista selviää, että tietoisuuden sekä toimintatapojen ylläpitäminen ja aktiivinen oman tiedon päivittäminen ehkäisevään päihdetyöhön liittyen on oleellista. Tiedotetaan asioista ja jatkuvasti kehitetään tietouden lisäämistä eteenpäin. Voidaan todeta, että koulutukset ovat tilaisuuksia, joissa tietoa lisätään ja jaetaan eteenpäin. Vastauksien perusteella näin kokevat myös Urjalan kunnan eri palveluiden työntekijät. Koulutuksiin osallistutaan mahdollisuuksien mukaan ja koulutuksien sisältöä jaetaan kollegoille. Yhden vastauksen mukaan, vastaaja itse on harvoin asiakaskohtaamisissa, mutta toteuttaa ehkäisevää päihdetyötä jakamalla tietoa ja järjestämällä koulutuksia ehkäisevästä päihdetyöstä. Työyhteisössä käydään muutenkin keskustelua liittyen ehkäisevän päihdetyön tarpeellisuudesta, päihteiden vaaroista ja tietoutta näihin liittyen välitetään toisille.

6.5 Ehkäisevän päihdetyön muut keinot

Viidenneksi teemaksi koottiin kaikki sellaiset vastaukset, jotka eivät sopineet muihin muodostuneisiin teemoihin, mutta vastaavat silti tutkimuskysymykseen. Kyselyyn vastanneilla kunnan työntekijöillä on monenlaisia näkemyksiä ja kokemuksia ehkäisevään päihdetyöhön liittyen. Vastauksissa mainitaan erinäisiä työnkuvaan liittyviä ehkäisevän päihdetyön velvollisuuksia ja käytännön tukitoimia. Tutkimustulosten perusteella Urjalan kunnassa tukea tarjotaan taloudellisissa asioissa sekä päihdetyön merkeissä. Huoli-

ilmoitusten kautta päästään puuttumaan asioihin. Tukitoimia myönnetään kuntoutukseen ja psyykkistä hyvinvointia pyritään muutoinkin edistämään. Masennus, yksinäisyys sekä arjen sujuvuus mainitaan sellaisiksi asioiksi, joihin tartutaan herkästi psyykkisen hyvinvoinnin edistämiseksi. Asiakkaita kannustetaan ja ohjataan päihteettömyyteen. Päihteettömiä ympäristöjä tuetaan. Yhden vastauksen mukaan päihteet ovat kiellettyjä pajoilla. Pajoilla oletettavasti tarkoitetaan kunnan kuntouttavan työtoiminnan työpajoja.

Ohjaajana valvon, että sovitut asiat hoituu ja kukaan ei saa olla päihteiden vaikutuksen alaisena toiminnassa.

Yhdessä vastauksessa ehkäisevän päihdetyön linkittyminen kuntastrategiaan mainitaan tärkeäksi sekä asukkaiden terveellisten valintojen tukeminen ja ennaltaehkäisevien palveluiden tuottaminen. Vastauksesta ilmenee, että Urjalan kunnassa ehkäisevän päihdetyön tavoitteet sekä toimenpiteet ovat mukana kunnan hyvinvointisuunnitelmassa. Eräs vastaaja mainitsee, että hänen työnkuvaansa- ja tehtäviinsä kuuluu hyvinvoinnin ja terveyden edistämisessä mukana olo, jonka yksi osa-alueista ehkäisevä päihdetyö on.

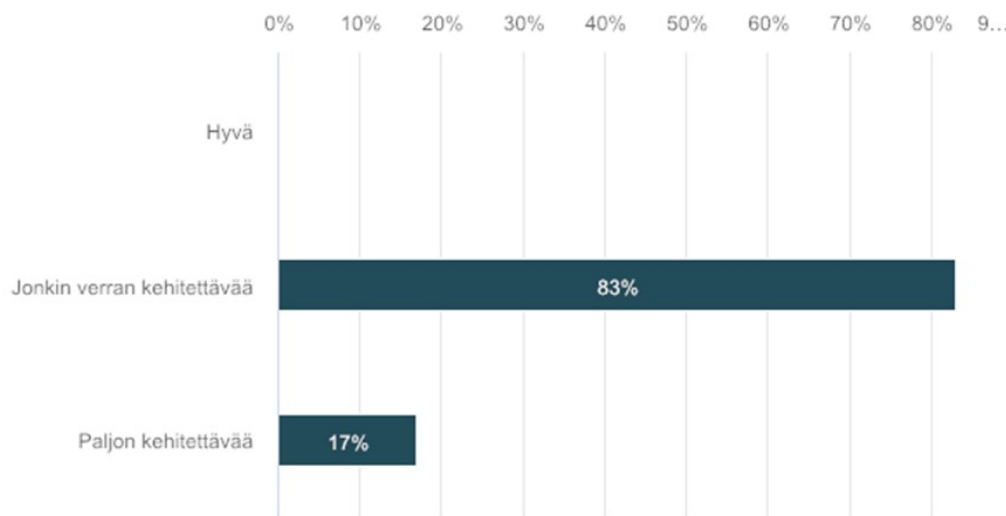
Tutkimustuloksista selviää, että työyhteisössä huomioidaan hyvin ehkäisevä päihdetyö asiakassuhteissa, kun taas toinen toteaa, että se ei ole vahvasti esillä hänen työyhteisössään. Henkilöstöä tuetaan tarvittaessa ja yhdestä vastauksesta ilmeneekin, että vastaaja toimii työssään työntekijöiden tukena päihteisiin liittyvissä asioissa sekä pyrkii kuuntelemaan, tukemaan ja etsimään ratkaisuja tilanteisiin.

6.6 Ehkäisevän päihdetyön nykytila Urjalan kunnassa

Tutkimuksessa haluttiin selvittää vastaajien näkemys Urjalan kunnan tämänhetkisestä ehkäisevän päihdetyön tilasta. Taulukon (taulukko 2.) mukaan suurin osa vastaajista (83 %) kokee, että ehkäisevässä päihdetyössä on jonkin verran kehitettävää Urjalan kunnassa. Vähemmistö (17 %) kokee, että siinä on paljon kehitettävää ja kukaan vastaajista ei ole sitä mieltä, että Urjalan kunnan ehkäisevän päihdetyön tila on hyvä. Voidaan sanoa, että on

positiivista huomata enemmistön kokevan, että siinä on jonkin verran kehitettävää, sen sijaan, että siinä on paljon kehitettävää.

Taulukko 2. Vastaajien arvio Urjalan kunnan ehkäisevän päihdetyön nykytilasta

7 Johtopäätökset

Opinnäytetyössä selvitettiin ehkäisevää päihdetyötä Urjalan kunnan sosiaali- ja terveydenhuollon sekä kasvatustalon palveluissa. Tutkimuskysymys oli: Miten ehkäisevä päihdetyö otetaan huomioon ja miten sitä toteutetaan kunnan eri palveluissa? Lisäksi selvitettiin vastaajien näkemyksiä moniammatillisen työskentelyn toteutumisesta ehkäisevän päihdetyön edistämiseksi sekä ehkäisevän päihdetyön nykytilasta Urjalan kunnassa. Saadut tutkimustulokset jakautuivat tutkimuskysymykseen vastaaviin teemoihin: Puheeksiotto ja varhainen puuttuminen, moniammatillinen työskentely, tiedon jakaminen, moniammatillisen työskentelyn toteutuminen ehkäisevän päihdetyön edistämiseksi sekä Urjalan kunnan ehkäisevän päihdetyön nykytila. Aiemmat tutkimukset ja kirjallisuus tukevat sitä väitettä, että ehkäisevän päihdetyön huomioon ottamisessa sekä toteuttamisessa voidaan hyödyntää monia keinoja. Tutkimustulosten perusteella on muodostettu

johtopäätöksiä, siitä miten Urjalan kunnassa huomioidaan ja toteutetaan käytännössä ehkäisevää päihdetyötä.

Varhainen puuttuminen sekä puheeksioton keinot koetaan Urjalan kunnan palveluissa oleellisiksi keinoiksi päihdehaittojen ehkäisyssä ja niihin puuttumisessa kyselyyn vastanneiden kunnan työntekijöiden keskuudessa. Sama näkemys on myös Urjalan kuntalaisilla, jotka vastasivat viime vuonna tehdyssä ehkäisevän päihdetyön kyselyssä, että päihdehaittojen ehkäisyssä tärkeä keino on keskusteluavun tarjoaminen kaikille. (Urjalan sosiaalityö, henkilökohtainen tiedoksianto, 24.4.2020)

Päihteiden käytön tunnistaminen on ensisijaisen tärkeää, sillä mitä varhaisemmassa vaiheessa päihteiden käyttöön voidaan puuttua, sitä pienemmäksi jäävät niistä aiheutuvat vakavammat ongelmat sekä riskit. Päihteidenkäyttö tai rahapelaaminen ei ole läheskään aina havaittavissa asiakkaasta ulkoisesti, joten puheeksiotto on otettava rutiiniksi kaikkien asiakkaiden kanssa. (THL, 2020e). Vastausten perusteella Urjalan kunnan palveluiden työntekijät ottavat rutiininomaisesti päihteet puheeksi ja päihteiden käyttöön pyritään puuttumaan varhaisessa vaiheessa. Tutkimusaineistosta on havaittavissa vastaajien keskuudessa yhtenäinen kanta, jonka mukaan keskustelua päihteistä on käytävä kaikenikäisten asiakkaiden kanssa matalalla kynnyksellä.

Ehkäisevän päihdetyön toimintaohjelman mukaan, varhaisen avun menetelmiä on tarjottava käyttäjien lisäksi heidän läheisilleen. (THL, 2020d). Urjalan kunnan palveluissa huomioidaan myös perheisiin ja lapsiin kohdistuva ehkäisevä päihdetyö, sillä päihteistä keskustellaan lapsien sekä perheiden hyvinvointia pyritään muutoinkin havainnoimaan. Urjalan kuntalaisille tehdyssä ehkäisevän päihdetyön kyselyssä oli nostettu, esille lapsien ja nuorten turvallisen kasvuympäristön turvaaminen perheissä, joissa on alkoholiongelma. (Urjalan sosiaalityö, henkilökohtainen tiedoksianto, 24.4.2020). Tutkimustuloksien perusteella ehkäisevä päihdetyö otetaan huomioon päivittäisissä kohtaamisissa perheiden kanssa ja asiakkaan mahdollisen päihdeongelman koko perheelle aiheuttamia vaikutuksia arvioidaan. Tästä voidaan tehdä johtopäätös, että Urjalan kunnassa pyritään turvaamaan lapsille ja

nuorille turvallinen kasvuympäristö, tukemalla, puuttamalla, arvioimalla ja havainnoimalla perheiden hyvinvointia osana päivittäistä kohtaamista.

Tuloksia tarkastellessa osassa vastauksia nousi esille myös työntekijöihin kohdistuva ehkäisevä päihdetyö osana kunnassa toteutettavaa ehkäisevää päihdetyötä. Tästä voidaan päätellä, että Urjalan kunnassa pyritään puuttamaan varhain myös työntekijöiden keskuudessa ilmeneviin päihdeongelmiin siinä, missä kuntalaistenkin, sillä koko väestö on ehkäisevän päihdetyön kohteena (THL, 2020b). On tärkeää, että työntekijöiden hyvinvointia havainnoidaan, jotta apua voidaan tarjota varhain ja siten tukea työssä jaksamista sekä toimintakykyä myös työntekijöiden keskuudessa.

Moniammatillisuus, monialaisuus ja verkostomaiset toimintaympäristöt ovat ehkäisevälle päihdetyölle ominaisia. (Partanen ym., 2015, s. 467). Näin voidaan myös päätellä olevan Urjalan kunnassa, sillä huomattava osa tutkimuksessa saaduista vastauksista liittyy jotenkin moniammatilliseen työskentelyyn. Yhteistyötä tehdään eri toimijoiden kanssa, Urjalan kunta on mukana alueellisessa ehkäisevän päihdetyön verkostossa ja vastauksien perusteella osa työntekijöistä kuuluu erilaisiin moniammatillisiin työryhmiin. Moniammatillista työskentelyä hyödynnetään ehkäisevässä päihdetyössä Urjalan kunnassa, tuomalla asiakkaan tilanne esille, konsultoimalla asiantuntijoita sekä palveluohjauksen keinoin, ohjaamalla asiakas ”oikeille ihmisille”.

Moniammatillisen työskentelyn toteutumista ehkäisevän päihdetyön edistämiseksi Urjalan kunnassa todentaa, myös tutkimuksessa kerätty määrällinen taulukko, jonka perusteella, voidaan päätellä, että Urjalan kunnan ehkäisevän päihdetyön moniammatillinen työskentely toteutuu suurilta osin, mutta kehitettävää siinä on vielä. Ehkäisevän päihdetyön ennakkotutkimuksen mukaan, kuntien on vahvistettava tulevaisuudessakin moniammatillista työskentelyä ehkäisevän päihdetyön saralla. (Warpenius ym., 2015, s 3). On tärkeää, että Urjalassa vahvistetaan moniammatillisessa työskentelyssä sitä, mikä jo toimii ja pyritään koko ajan kehittämään sitä eteenpäin ehkäisevän päihdetyön edistämiseksi kunnassa.

Tutkimustulosten perusteella Urjalan kunnassa työskentelee päihdetyöntekijä, jonka ammattitaitoa hyödynnetään ehkäisevän päihdetyön toteuttamisessa. Pääosin tuloksista voi päätellä, että kunnan palveluiden työntekijät kokevat voivansa ohjata asiakkaan kunnan päihdetyöntekijälle sekä hyödyntää hänen asiantuntijuuttaan. Voidaan muodostaa johtopäätös, että yhteistyö kunnan päihdetyöntekijän kanssa toimii pääasiassa, lukuun ottamatta Urjalan kunnan vanhustenhuoltoa, joka kaipaa tutkimustulosten perusteella tiiviimpää yhteistyötä kunnan päihdetyöntekijän kanssa. Vanhustenhuollossa koetaan myös, että moniammatillinen työskentely ehkäisevän päihdetyön osalta ei toteudu. Sitä ei määritellä vastauksessa sen tarkemmin, miksi ehkäisevän päihdetyön osalta moniammatillisen työntelyn ei koeta toteutuvan. Tässä on havaittavissa kehittämiskohde, johon Urjalan kunnassa voidaan kiinnittää huomioita tulevaisuudessa ehkäisevän päihdetyön moniammatillisen työskentelyn osalta.

Viestinnän keinoin voidaan vaikuttaa päihteiden kysyntään, lisäämällä ihmisten tietoutta päihteisiin ja niiden haittoihin liittyen sekä motivoimalla ihmisiä tekemään hyvinvointia edistäviä valintoja. (THL, 2020b). Urjalan kunnassa asiakkaita kannustetaan ja ohjataan päihteettömyyteen. Lisäksi tutkimustuloksista selviää, että Urjalan kunnassa ehkäisevän päihdetyön huomioon ottamisessa ja sen toteuttamisessa hyödynnetään tiedon jakamista niin työntekijöiden, kuin kuntalaistenkin keskuudessa.

Kuntalaisten ja asiakkaiden tietoutta päihteisiin ja niiden haittoihin liittyen pyritään lisäämään kunnan palveluiden arjessa tapahtuvan työskentelyn lomassa sekä kunnassa erikseen toteutettavien tietoiskujen keinoin. Ehkäisevän päihdetyön vuoden 2025-ennakkotutkimuksen asiantuntijapaneelin keskuudessa erillisten valistustoimien tehoon ei luotettu, mutta tiedotus nähtiin kuitenkin tärkeänä osana ehkäisevää päihdetyötä. (Warpenius ym., 2015, s. 3). Tästä voi päätellä, että tiedottamista on yhä pyrittävä toteuttamaan kunnassa, etenkin muun työn ohella tapahtuvassa asiakastyössä. Asiakkaiden tietoisuuden lisääminen riippuvuuksista, päihteistä ja niiden haitoista voi edesauttaa niiden tunnistamisessa, jolloin asiakas osaa hakeutua avun piiriin matalammalla kynnyksellä. (Partanen ym., 2015, s. 482)

Urjalan kunnassa ehkäisevään päihdetyöhön liittyvä tiedon jakaminen ei rajoitu vain asiakkaisiin kohdistuvaan tiedottamiseen, vaan lisäksi sitä toteutetaan työntekijöiden keskuudessa. Tietouden lisäämistä kehitetään eteenpäin erilaisin keinoin. Ehkäisevän päihdetyön toimintaohjelmassa onkin linjattu, että työntekijöillä tulisi olla riittävästi ehkäisevän päihdetyön osaamista ja sen tulisi olla osa ammattilaisten perus- ja täydennyskoulutusta. (THL, 2020d). On tärkeää, että Urjalan kunnassa tuetaan yhä työntekijöiden kouluttautumismahdollisuuksia sekä järjestetään koulutuksia ammatillisen osaamisen vahvistamiseksi ja ehkäisevän päihdetyön edistämiseksi.

Ehkäisevässä päihdetyössä hyödynnetään koulujen ja työpaikkojen ehkäisevän päihdetyön suunnitelmia ja strategioita (Partanen ym., 2015, ss. 475–481). Saatujen vastausten perusteella Urjalassa ehkäisevä päihdetyö linkittyy kunnan strategiaan ja ehkäisevän päihdetyön toimenpiteet ja tavoitteet ovat osana Urjalan kunnan hyvinvointisuunnitelmaa. Hyvinvointisuunnitelmassa oli linjattu ehkäisevän päihdetyön tavoitteiksi vuosille 2017–2020 päihdeettömyyttä koskevan tiedon lisääminen sekä sote- ammattilaisten valmiuksien vahvistaminen ehkäisevän päihdetyön edistämiseksi (Urjalan kunta, 2016, s.45). Tulosten mukaan tiedottaminen sekä erilaiset valitustoimet ovat käytössä Urjalan kunnassa ehkäisevän päihdetyön keinoina. Koulutuksien järjestäminen sekä niihin osallistuminen nousi esille saaduista vastauksista. Voidaan siis todeta, että saadut vastaukset ovat yhdenmukaisia näiden hyvinvointisuunnitelmaan asetettujen tavoitteiden kanssa.

Tutkimustuloksista ilmenee, että Urjalan kunnan palveluissa käytetään lisäksi muitakin keinoja, ehkäisevän päihdetyön huomioon ottamisessa ja toteuttamisessa. Taloudellisen tuen tarjoaminen, psyykkisen hyvinvoinnin edistäminen ovat ehkäisevässä päihdetyössä huomioon otettavia asioita. Tutkimustulosten mukaan, masennus, syrjäytyminen, yksinäisyys ja arjen sujuvuus ovat sellaisia, mihin on puututtava psyykkisen hyvinvoinnin edistämiseksi. Terveyttä tukevat voimavarat sekä arjen sujuminen kuuluvat ehkäisevän päihdetyön osalta terveyden ja hyvinvoinnin edistämisen niin sanottuihin väittäviin tekijöihin. (Partanen ym., 2015, s. 467). Voidaan siis todeta, että näihin tekijöihin on kiinnitettävä jatkossakin huomiota päihdehaittojen ehkäisyssä Urjalassa, sillä monilla tekijöillä voi olla vaikutuksia yksilön päihdekäyttäytymiseen sekä hyvinvointiin.

Tutkimuksessa selvitettiin myös vastaajien näkemys, siitä millainen Urjalan ehkäisevän päihdetyön nykytila on kunnassa. Vastauksien perusteella Urjalan kunnan ehkäisevässä päihdetyössä on jonkin verran kehitettävää. Vastaajista yksikään ei koe ehkäisevän päihdetyön olevan hyvä kunnassa. On mahdollista, että ehkäisevän päihdetyön tila on siitä huolimatta hyvä kunnassa, vaikka vastaajat eivät niin vastanneet. ”Hyvä” on vahva ilmaisu ja vastaajat ehkä tarkastelevat asiaa kriittiseltä näkökulmalta, jolloin aina löytyy kehitettävää. Se, että huomattava enemmistö vastasi ”jonkin verran kehitettävää” on positiivinen asia, sillä se tarkoittaa, että he eivät koe siinä olevan paljon kehitettävää.

Vastaajilla on eriäviä kokemuksia ehkäisevän päihdetyön esillä olosta työyhteisössä. Voidaan olettaa, että työyhteisöjä on erilaisia ja joissakin ehkäisevä päihdetyö on vahvemmin esillä, kuin toisissa. On myös otettava huomioon vastaajan henkilökohtainen kokemus asiasta, joka voi erota muiden työyhteisön jäsenten näkemyksestä. Pääsääntöisesti tutkimustuloksista on pääteltävissä, että ehkäisevä päihdetyö on vastaajien työyhteisössä esillä, sillä enemmistö vastauksista avasi ehkäisevän päihdetyön huomioimista sekä toteuttamista käytännössä. On oletettava, että mikäli ehkäisevä päihdetyö ei ole esillä vastaajan työpaikalla, ei hän osaisi kertoa, miten se otetaan huomioon osana käytännön työskentelyä.

Tutkimuksesta saatujen tulosten perusteella voidaan todeta, että kyselyyn vastanneiden Urjalan kunnan sosiaali-, -kasvatus- ja terveydenhuollon ammattilaisilla on tietous ehkäisevän päihdetyön huomioon ottamisessa ja käytännön työssä toteutettavassa työskentelyssä hyödynnettävistä keinoista sekä menetelmistä. Urjalan kunnassa on vahvistettava tulevaisuudessakin moniammatillista työskentelyä, varhaista puuttumista ja puheeksiottoa, tiedon jakamista sekä muita tutkimuksessa esiin nousseita ehkäisevän päihdetyön keinoja. Nämä ovat kaikki arvokkaita ja tärkeitä menetelmiä ehkäisevän päihdetyön onnistumisen kannalta, joita on kehitettävä ja vaalittava kunnassa laadukkaan ehkäisevän päihdetyön toteuttamiseksi ja kuntalaisten hyvinvoinnin sekä turvallisuuden edistämiseksi.

8 Pohdinta

Opinnäytetyön lopuksi arvioidaan tutkimuksen prosessia sekä onnistumista. Pohdin myös saatuja tutkimustuloksia ja niiden käyttömahdollisuuksia. Tutkimustehtävän tarkoitus oli selvittää miten, ehkäisevää päihdetyötä otetaan huomioon Urjalan kunnan eri palveluissa. Lisäksi oli tarkoitus selvittää ehkäisevän päihdetyön osalta moniammatillisen työskentelyn toteutumista sekä kunnan ehkäisevän päihdetyön nykytilaa. Koen, että näihin kysymyksiin saatiin tällä tutkimuksella vastaukset, jotka tuottivat tilaajalle sekä sosiaali- ja terveysalalle tietoa siitä miten ehkäisevää päihdetyötä otetaan kunnan palveluissa huomioon ja toteutetaan osana käytännön työtä.

Halusin tutkia ja perehtyä ehkäisevään päihdetyöhön, sillä sosionomiopiskeluiden aikana olen suuntautunut aikuissosiaalityöhön ja riippuvuudet, päihteet sekä niihin liittyvät ilmiöt kiinnostavat minua. Ehkäisevä työ ja varhainen puuttuminen ovat myös aiheita, jotka kiinnostavat minua, sillä on mielenkiintoista pohtia asioiden syy-seuraussuhteita ja mitä voidaan tehdä ennen kuin ongelmat syvenevät. Minua kiinnostaa tulevaisuudessa työskentely näiden asioiden parissa ja opinnäytetyö tarjosi hyvän tilaisuuden perehtyä aiheeseen syvällisesti, samalla tarjoten tilaajalle sen tarvitsemaa tutkimustietoa.

Aineistonkeruumenetelmänä kyselyssä on vaarana, että siihen jätetään helposti vastaamatta. Aineistonkeruu haastatteleamalla olisi tuonut omanlaisia haasteita tutkimustehtävään, sillä haastateltavia tahoja olisi ollut monia ja niiden kanssa haastatteluiden sopiminen olisi ollut varmasti haasteellista, etenkin vallitsevan koronapandemian takia. Sähköinen Webropol-kysely palveli tässä tutkimustehtävässä hyvin, sillä vastauksia saatiin kuitenkin 12 kunnan palvelun työntekijältä. Urjalan kunta on pieni kunta, joten vastauksien määrä suhteutettuna siihen on hyvä. Pohdin myös myöhemmin saatekirjeen (Liite 1.) lausetta: ” Haluatko auttaa kehittämään Urjalan kunnan ehkäisevää päihdetyötä”. Kirjeen vastaanottaja on voinut tulkita sen, niin, että mikäli ei halua auttaa kehittämään niin kyselyyn osallistuminen on turhaa.

On positiivista huomata, että Urjalan kunnan työntekijät uskaltavat ottaa arkaluontoisena pidetyn asian, kuten päihteet ja rahapelaamisen esille asiakkaiden kanssa. Joskus työntekijän voi olla hankala rohkaistua kysymään asiasta suoraan, kun ei halua loukata asiakasta. On pohdittava sitä, kumpi on tärkeämpää se, että mahdollisesti loukkaa vai, että ongelma jää piileväksi ja aiheuttaa inhimillistä kärsimystä. Puheeksiottamisen kehitetään koko ajan menetelmiä, jotta se olisi rutiininomaista ja työntekijällä on käytännön työkaluja sen toteuttamisessa. Opinnäytetyötä tehdessä perehdyin tietoperustassa puheeksiottoon ja huomasin ilokseni, että Terveiden ja hyvinvoinninlaitoksen sivuilla on erikseen yksityiskohtaiset ohjeet ja käytännöt puheeksiotolle eri tilanteissa. (THL, 2020e)

Tutkimustuloksia analysoitaessa osassa vastauksia korostui ehkäisevän päihdetyön mieltäminen korjaavaksi päihdetyöksi. Korjaava päihdetyö on sellaista, päihdetyötä, jossa asiakkaalla on jo riippuvuus tai päihdeongelma olemassa ja siihen pyritään tarttumaan sekä antamaan tukea. (THL, 2020a). Opinnäytetyön kannalta olisi ollut hyödyllistä, mikäli kaikki vastaukset olisivat keskittyneet tarkastelemaan asiaa juuri ehkäisevän päihdetyön näkökulmasta. Toki riskikäytön ehkäisevä päihdetyö on sellaista ehkäisevää päihdetyötä, jossa ongelma on jo olemassa ja siihen pyritään tarttumaan ennen, kuin ongelma syvenee ja haittavaikutukset moninkertaistuvat. Webropol-kyselylomakkeen alussa oli määritelty ehkäisevän päihdetyön käsite, jotta takaisin saataisiin mahdollisimman paljon siihen keskittyviä vastauksia. Kokonaisuudessa tässä onnistuttiin ja vastaukset tuottivat tutkimuskysymykseen vastaavaa tutkimustietoa.

Kuten johdannosta ja Länsi- ja Sisä- Suomen aluehallintoviraston toimialueen kuntien ehkäisevä päihdetyö 2020-tutkimuksesta käy ilmi, on Urjalan kunnassa valmisteilla ehkäisevän päihdetyön toimintaohjelma, jonka tukena tämän opinnäytetyön tuottamia tuloksia voidaan hyödyntää. Tämän opinnäytetyön tuloksista voidaan nostaa ne kehityksen kohteet, joihin Urjalan kunnassa on kiinnitettävä tulevaisuudessa huomiota ehkäisevän päihdetyön edistämiseksi. Toimintaohjelma määrittää varmasti osaltaan tehtävää työtä ja asettaa entistä selkeämmät tavoitteet ehkäisevälle päihdetyölle Urjalan kunnassa. Kokonaisuutta tarkastellessa koen, että Urjalan kunnassa on ehkäisevän päihdetyön peruseriaatteet kunnossa ja työntekijöiltä löytyy ammatillista osaamista sen

huomioimiseen sekä toteuttamiseen osana käytännön työtään. Jatkotutkimusta ajatellen voisi olla kiinnostavaa vertailla tämän tutkimuksen tuloksia toimintaohjelman valmistumisen jälkeen uudelleen kerättävään aineistoon.

Opinnäytetyön tarkoitus oli ymmärtää, miten kunnan palveluissa toteutetaan ja otetaan huomioon ehkäisevää päihdetyötä. Vastukset ovat suhteellisen yhdenmukaisia tietoperustassa tarkastellun tiedon kanssa, mikä tukee sitä johtopäätöstä, että Urjalan kunnassa on käytössä ehkäisevän päihdetyön näkökulmasta tarkoituksenmukaiset keinot. Saaduista vastauksista on havaittavissa selkeä yhdenmukaisuus, josta voi päätellä, että Urjalan kunnassa on onnistuttu luomaan yhdenmukaisia toimintamalleja palveluiden erilaisuudesta huolimatta. Tutkijana on positiivista, että saadut vastaukset hyödyttävät tutkimustehtävää ja niistä on huomattavissa työntekijöiden ammattitaitoisuus, sillä harvassa takaisin saadussa vastauksessa ilmenee, että vastaaja ei toteuta tai hahmota ehkäisevän päihdetyötä ja mitä se pitää sisällään.

Tutkimusprosessi onnistui kokonaisuutena, sillä yhteistyö tilaajan kanssa sujui hyvin läpi koko prosessin. Opinnäytetyön tilaajalta, Urjalan kunnan sosiaalitoimelta sai tukea opinnäytetyön toteuttamisessa, kuten kyselylomakkeen (Liite 2) laatimisessa. Tutkimus tukee omaa ammatillista kasvua, sillä tutkimuksen tekeminen on opettanut paljon ja herättänyt mielenkiintoa ehkäisevää päihdetyötä kohtaan, vielä enemmän, mitä ennen tutkimusta. Tietämykseni ehkäisevään päihdetyöhön on opinnäytetyöprosessin aikana kasvanut huomattavasti. Tiedän ehkäisevän päihdetyön lähtökohdat, keskeisimmät lait, menetelmät, toimielimet ja koen, että pystyn hyödyntämään näitä tulevaisuudessa sosionomina työskennellessä. Ehkäisevän päihdetyön merkitys yhteiskunnassa sai entistä vahvemman merkityksen opinnäytetyön myötä.

Ehkäisevän päihdetyön toteuttaminen kunnassa vaatii koko kunnan panosta ja työskentelyä samojen tavoitteiden eteen. Tässä korostuu moniammatillisen työskentelyn tärkeys. Yksi työntekijä ei pysty saavuttamaan ehkäisevän päihdetyön tavoitteita, sillä ehkäisevässä työssä ei aina ole kyse siitä, mitä käytännön toimia tekee, vaan enemmänkin työntekijän, yhteisön ja koko kunnan asenteesta päihteitä sekä niiden ehkäisyä kohtaan. Pienillä asioilla voidaan

vaikuttaa ja yhdessä ne pienet asiat muodostavat suuremman kokonaisuuden, jolla voidaan vaikuttaa kunnan ehkäisevään päihdetyöhön ja sitä kautta koko kunnan hyvinvointiin.

Kunnassa on tärkeää pyrkiä havaitsemaan ne kohdat, joihin on kiinnitettävä enemmän huomiota ja pohdittava käytännön toimintatapoja asioiden edistämiseksi sekä kehittämiseksi. Kunnan johdolla on tärkeä rooli ehkäisevän päihdetyön kannalta ja sillä, miten vastuu on jaettu. Jokaiselle kunnan työntekijälle tulisi olla selkeää, mikä on oma rooli ehkäisevän päihdetyön toteuttamisessa ja miten omalla työllään voi vaikuttaa.

Jatkotutkimuksia ajatellen, ehkäisevään päihdetyöhön liittyen on mahdollista toteuttaa paljon erilaisia tutkimuksia, sillä kyseessä on laaja ilmiö, johon liittyy eri osa-alueita.

Käytännön keinojen vaikuttavuuden tutkiminen on varmasti yksi sellainen tutkimus, joka tuottaisi hyödyllistä tietoa sosiaali- ja terveysalan kentälle.

Lähteet

Alkoholilaki 1102/2017

<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2017/20171102>

EHYT. (n.d.). *Mitä on ehkäisevä päihdetyö?* Haettu osoitteesta

<https://ehyt.fi/paihde-peli-info/mita-on-ehkaiseva-paihdeyto/>

Huumausainelaki 373/2008

<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2008/20080373>

Jyväskylän yliopisto. (2015). *Laadullinen tutkimus*. Haettu 20. 8 2020 osoitteesta

<https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/menetelmapolkuja/menetelmapolku/tutkimusstrategiat/laadullinen-tutkimus>

Laki ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä 523/2015

<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2015/20150523>

Mielenterveyden keskusliitto. (n.d.). *Hallitsevatko riippuvuudet elämäsi?* Haettu 11. 11

2020 osoitteesta <https://www.mtkl.fi/mika-askarruttaa/riippuvuudet/>

Partanen, A., Holmberg, J., Inkinen, M., Kurki, M. & Salo- Chydenius, S. (2015).

Päihdehoitotyö. Sanomapro

Saaranen- Kauppinen, A. & Puusniekka, A. (2006a). *Teemoittelu*. Haettu 1. 8 2020 osoitteesta

https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/kvali/L7_3_4.html

Saaranen- Kauppinen, A. & Puusniekka, A. (2006b). *Hyvä tutkimuskäytäntö*. Haettu 23. 10

2020 osoitteesta https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/kvali/L3_1_2.html

Saarimäki, M. & Markkula, J. (2020). *Ehkäisevä päihdetyö Länsi- ja Sisä- Suomen toimialueen*

kunnissa vuonna 2020. Haettu 6. 10 2020 osoitteesta

http://www.avi.fi/documents/10191/17324353/EPT-2020-LSSAVI-SUO_ver-1.pdf/6f59cd8e-7c52-4679-9d6d-984f13e65070

Suoranta, J. & Eskola, J. (2015). *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Vastapaino.

TENK. (n.d.). *Hyvä tieteellinen käytäntö*. Haettu 23. 10 2020 osoitteesta

<https://tenk.fi/fi/tiedevilppi/hyva-tieteellinen-kaytanto-htk>

THL. (2010). *Ehkäisevä päihdetyö peruspalveluissa*. Haettu 6. 8 2020 osoitteesta

<http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe201302191858>

- THL. (2019-a). *Ehkäisevää päihdetyötä ohjaa laki*. Haettu 3. 8 2020 osoitteesta <https://thl.fi/fi/web/alkoholi-tupakka-ja-riippuvuudet/ehkaiseva-paihdeyto/ehkaisevan-paihdeyton-johtaminen/ehkaisevaa-paihdeyota-ohjaa-laki>
- THL. (2019-b). *Pakka toimintamalli ehkäisevään päihdetyön*. Haettu 15. 8 2020 osoitteesta <https://thl.fi/fi/web/alkoholi-tupakka-ja-riippuvuudet/ehkaiseva-paihdeyto/verkkopakka-ehkaisevaan-paihdeytohon>
- THL. (2020-a). *Keskeiset käsitteet*. Haettu 5. 7 2020 osoitteesta <https://thl.fi/fi/web/alkoholi-tupakka-ja-riippuvuudet/ehkaiseva-paihdeyto/mita-ehkaiseva-paihdeyton/keskeiset-kasitteet>
- THL. (2020-b). *Ehkäisevä päihdeyto*. Haettu osoitteesta <https://thl.fi/fi/web/alkoholi-tupakka-ja-riippuvuudet/ehkaiseva-paihdeyto>
- THL. (2020-c). *Ehkäisevän päihdeyton johtaminen*. Haettu 4. 8 2020 osoitteesta <https://thl.fi/fi/web/alkoholi-tupakka-ja-riippuvuudet/ehkaiseva-paihdeyto/ehkaisevan-paihdeyton-johtaminen>
- THL. (2020-d). *Ehkäisevän päihdeyton toimintaohjelma*. Haettu 7. 8 2020 osoitteesta <https://thl.fi/fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/ehkaisevan-paihdeyton-toimintaohjelma>
- THL. (2020-e). *Puheeksiotto ja mini- interventio*. Haettu 15. 10 2020 osoitteesta <https://thl.fi/fi/web/alkoholi-tupakka-ja-riippuvuudet/ehkaiseva-paihdeyto/alkoholinkayton-puheeksiotto-ja-mini-interventio>
- Tilastokeskus. (n.d.). *Kuntien avainluvut. Urjala*. Haettu 16.11.2020 osoitteesta <http://tilastokeskus.fi/tup/alue/kuntienavainluvut.html#?active1=887&year=2020>
- Tilastokeskus. (n.d.). *Kvalitatiivinen tutkimus*. Haettu 20. 8 2020 osoitteesta https://www.stat.fi/meta/kas/kvalit_tutkimus.html
- Tupakkalaki 549/2016
<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2016/20160549>
- Urjala. (n.d.). *Kuntatietoa*. Haettu 16.11.2020 osoitteesta <http://www.urjala.fi/kuntatieto-ja-paatoksenteko/kuntatietoa>
- Urjalan kunta. (2016). *Hyvinvointikertomus 2017-2020*. Haettu 16.11.2020 osoitteesta http://www.urjala.fi/filebank/3265-Hyvinvointikertomus_2017-2020.pdf

Warpenius, K. & Markkula, J. (2018). *Ehkäisevän päihdetyön nykytila ja tulevaisuus kunnissa.*

Helsinki: THL. Haettu 6. 8 2020 osoitteesta

<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-162-1>

Warpenius, K., Holmila, M., Karlsson, T. & Ranta, J. (2015). *Ehkäisevä päihdetyö Suomessa*

2025- ennakkotutkimus. Suomen Yliopistopaino Oy. Haettu 14. 4 2020 osoitteesta

<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-302-444-1>

WHO. (n.d.). *Frequently asked questions.* Haettu 10. 11 2020 osoitteesta

<https://www.who.int/about/who-we-are/frequently-asked-questions>

Liite 1: Kyselyn saatekirje

Ehkäisevä päihdetyö Urjalan kunnassa, miten se otetaan huomioon kunnan eri sosiaali-, kasvatus -ja terveystalouden palveluissa
Haluatko auttaa kehittämään Urjalan kunnan ehkäisevää päihdetyötä?

Hei!

Olen viimeisen vuoden sosionomiopiskelija Emma Laaksonen Hämeen ammattikorkeakoulusta. Kutsun teidät vastaamaan Webropol- kyselyyn liittyen ehkäisevään päihdetyöhön Urjalan kunnassa. Opinnäytetyön tilaaja on Urjalan kunnan sosiaalitoimi sekä Urjalan kunnan ehkäisevän päihdetyönryhmä. Opinnäytetyön tarkoitus on selvittää miten, Urjalan kunnassa huomioidaan ehkäisevä päihdetyö sen eri palveluissa ja siihen tarvitsen teidän apuanne.

Tarkoituksena on, että kyselyyn vastaisi monipuolisesti eri sosiaali-, kasvatus- ja terveystalouden palveluista työntekijöitä, jotta saisin kartoitettua ehkäisevää päihdetyötä Urjalan kunnassa mahdollisimman hyvin. **Valmiissa opinnäytetyössä ei julkaista vastaajien nimiä eikä niitä luovuteta eteenpäin millekään taholle.**

Tavoitteena on kerätä aineistoa syyskuussa ja suunniteltu opinnäytetyön valmistuminen on joulukuussa 2020. Toivon, että teiltä löytyy aikaa vastata muutama kysymykseen **viimeistään 25.9.2020.**

Sähköpostilla voi ottaa yhteyttä, mikäli jokin mietityttää tai heräsi kysymyksiä

emma.laaksonen@student.hamk.fi

Liite 2: Webropol- kyselylomake**Ehkäisevä päihdetyö Urjalan kunnassa**

Ehkäisevän päihdetyö edistää turvallisuutta, terveyttä ja hyvinvointia. Lain mukaan ehkäisevään päihdetyöhön kuuluu alkoholin, tupakan, huumausaineiden ja muiden päihtymiseen käytettävien aineiden sekä rahapelaamisen aiheuttamien haittojen ehkäisy. Kunta kantaa päävastuun ehkäisevästä päihdetyöstä. (THL).

Hei!

Teen opinnäytetyötä HAMK:in sosionomiopiskelijana Urjalan kunnan ehkäisevästä päihdetyöstä. Tutkimuksen tarkoitus on kartoittaa Urjalan kunnan sosiaali-, kasvatus- ja terveydenhuollon palveluiden ehkäisevää päihdetyötä. Tilaajana on Urjalan kunnan sosiaalitoimi sekä Urjalan ehkäisevän päihdetyönryhmä. Opinnäytetyö auttaa kehittämään Urjalan kunnan ehkäisevää päihdetyötä. Kerään opinnäytetyön aineistoa tämän kyselyn avulla. Vastaaajan nimeä ei julkaista missään ja vastauksia käytetään vain valmiissa opinnäytetyön raportissa. Kyselyssä on neljä avointa kysymystä ja kaksi monivalintakysymystä, voit tallentaa vastaukset ja jatkaa myöhemmin halutessasi. Vastausaikaa on 25.9.2020 asti.

Kiitos vastaamisesta jo etukäteen!

Ystävällisin terveisin
Emma Laaksonen

1. Miten työyhteisössäsi otetaan huomioon ehkäisevä päihdetyö?

2. Miten työyhteisössäsi toteutetaan käytännössä ehkäisevää päihdetyötä?

3. Miten otat omassa työssäsi huomioon ehkäisevän päihdetyön?

4. Miten toteutat ehkäisevää päihdetyötä käytännön työssäsi?

5. Toteutuuko moniammatillinen työskentely ehkäisevän päihdetyön edistämiseksi Urjalan kunnassa?

- Kyllä
- Osittain
- Ei

6. Millainen on mielestäsi ehkäisevän päihdetyön nykytila Urjalan kunnassa?

- Hyvä
- Jonkin verran kehitettävää
- Paljon kehitettävää